

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Anni Piironen

ETSIVÄ NUORISOTYÖ JA NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2017

OPINNÄYTETYÖ

Huhtikuu 2017

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9

80200 JOENSUU

p. 013 260 600

Tekijä

Anni Piironen

Nimeke

Etsivä nuorisotyö ja nuorten syrjäytyminen

Toimeksiantaja

Nuortenpaja Apaja, Nurmes

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleet nuoret ovat kokeneet yhteistyön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on heille ollut. Toisena tavoitteena oli tutkia, kuinka syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta voidaan tukea etsivän nuorisotyön avulla.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin yksilö- ja pariteemahaastattelulla. Aineiston analysointi tapahtui aineistolähtöistä sisällönanalyysia mukailleen. Haastateltavat työntekijät olivat kaikki tehneet etsivää työtä vähintään kaksi vuotta. Haastatellut nuoret olivat olleet etsivän nuorisotyöntekijän asiakkuudessa aiemmin, mutta suhde ei ollut enää aktiivinen.

Nuorten kokemat merkitykset etsivälle nuorisotyölle vaihtelivat sen mukaan, missä asioissa yhteistyötä oli tehty. Myös yhteistyön lähtökohdilla oli merkitystä. Nuoret, joilla oli useampia elämänhallinnan haasteita, kokivat hyötyneensä yhteistyöstä enemmän kuin nuoret, joilla ongelmia oli vähemmän. Kaikkien haastateltujen nuorten kokemukset yhteistyöstä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa olivat myönteisiä. Työntekijöiden näkökulmasta yhtenäisen työnkuvan puute on sekä haaste että mahdollisuus. Etsivän nuorisotyön palveluista voidaan tehdä paikallisesti ja yksilöllisesti nuorten tarpeita vastaavia. Työntekijöiden haastatteluissa korostuivat vapaaehtoisuuden, luottamuksen ja yhteistyöverkostojen merkitys.

Kieli

suomi

Sivuja 67

Liitteet 8

Liitesivumäärä 8

Asiasanat

nuoret, etsivä nuorisotyö, nuorten syrjäytyminen, nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen

THESIS
April 2017
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358-13-260600

Author
Anni Piironen

Title
Outreach Youth Work and Social Exclusion
Commissioned by
Nuortenpaja Apaja, Nurmes

Abstract

The aim of this thesis was to find out how young people who have been clients of outreach youth work have felt the cooperation with the youth worker and what significance it has had for them. Another purpose was to find out how outreach youth work can support the young who have a risk to marginalize.

This thesis is qualitative research. The material was collected in individual and couple theme interviews. The material was analyzed applying the material-based content analysis. I interviewed outreach youth workers and youngsters who had been clients. All employees had done outreach youth work at least two years. The young had been clients of the outreach youth work earlier, but those relationships were not active anymore.

The young had different kinds of experiences about the outreach youth work. The meanings depended on the things which were in the center of the cooperation. The starting points were also of importance. The youngsters who had several problems with their life control thought that the cooperation was more useful than those who had less problems. However all of the young thought that the cooperation with the outreach youth worker was meaningful. In the employees' interviews it showed up that the employees do not have a similar job description, which is a chance and a challenge at the same time. Services of the outreach youth work can be organized to respond to the local and individual needs of the young. In the results of the employees' interviews, the importance of the voluntariness, trust and cooperation networks were emphasized.

Language
Finnish

Pages 67
Appendices 8
Pages of Appendices 8

Keywords

young people, outreach youth work, social exclusion of young people, prevention of exclusion

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	6
2	Nuori 2010-luvun Suomessa.....	7
3	Nuoruus elämänvaiheena	9
4	Etsivä nuorisotyö	12
4.1	Etsivän nuorisotyön lähtökohdat	12
4.2	Etsivän nuorisotyön historia	14
4.3	Etsivän nuorisotyön toteutus	15
4.4	Kolme näkökulmaa etsivään työhön.....	16
5	Nuorten syrjäytyminen	18
5.1	Syrjäytyminen käsitteenä	18
5.2	Nuorten syrjäytymisen riskitekijöitä	20
5.3	Syrjäytymisen seuraukset	24
6	Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy.....	25
6.1	Nuorten syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden rakenne	25
6.2	Poikkihallinnollinen työ syrjäytymisen ehkäisyssä	26
6.3	Palvelujärjestelmä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä	27
7	Lainsäädännön uudistukset	29
7.1	Uusi nuorisolaki.....	29
7.2	Yhteisötakuu nuorten tukena.....	30
8	Aiemmat tutkimukset ja projektit	32
9	Opinnäytetyön lähtökohdat	34
9.1	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset	34
9.2	Toimeksiantaja	34
9.3	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	35
9.4	Aineistonkeruumenetelmä.....	36
9.5	Kohderyhmän kuvaus.....	38
9.6	Aineiston analysointi	39
10	Tutkimustulokset.....	41
10.1	Nuorten kokemuksia etsivästä nuorisotyöstä.....	41
10.2	Etsivä nuorisotyö osana nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyä	45
10.2.1	Asiakkuuden alkaminen.....	45
10.2.2	Etsivän nuorisotyön muodot.....	46
10.2.3	Nuorten elinolot.....	48
10.2.4	Syrjäytyminen hyvinvoinnin uhkana.....	49
10.2.5	Kehittämiskohteet	52
11	Johtopäätökset	52
12	Pohdinta.....	56
12.1	Luotettavuus ja eettisyys	56
12.2	Oppimiskokemukset	58
12.3	Jatkotutkimusehdotukset	59
	Lähteet.....	61

Liitteet

Liite 1 Toimeksiantosopimus

Liite 2 Haastattelusopimus

Liite 3 Saatekirje

Liite 4 Haastattelurunko työntekijät

Liite 5 Haastattelurunko nuoret

Liite 6 Aineiston analyysipolku

Liite 7 Esimerkki analyysistä

Liite 8 Opinnäytetyön prosessikaavio

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aiheena on etsivä nuorisotyö ja nuorten syrjäytyminen. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, miten nuoret ovat kokeneet yhteistyön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on heille ollut. Työn toisena tarkoituksena on selvittää, kuinka etsivän nuorisotyön avulla voidaan tukea syrjäytymisuhan alla olevia nuoria. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nuoriso- ja matkailukeskus Hyvärilä Oy:n hallinnoima Nuortenpaja Apajan Nurmeksen toimipiste.

Elinkeinoelämän Valtuuskunnan teettämän tutkimuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2010 yli 51 000 syrjäytynyttä, 15–29-vuotiasta nuorta. Tämä tarkoittaa noin viittä prosenttia koko ikäluokasta. (Myrskylä 2012.) Yksi syrjäytyvä, koko aikuisiäkseen työelämän ulkopuolelle jäävä nuori voi maksaa valtiolle pelkän perustoimeentulon muodossa 750 000 euroa. Taloudellisen menetyksen lisäksi on huomioitava myös yksilön ja hänen lähipiirinsä kokemat inhimilliset kärsimykset. Syrjäytymistä ehkäisevään työhön käytetään maassamme vuositasolla noin 230 miljoonaa euroa, jota kohdennetaan muun muassa koulutusta sekä työ- ja toimintakykyä tukeviin palveluihin. Etsivä nuorisotyö on koulutusta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on muun muassa koulupudokkuuden vähentäminen. Etsivä työ kirjattiin erityisnuorisotyön muotona nuorisolakiin vuonna 2011, mutta käytännössä työllä on pitkät perinteet jo ennen tätä. (Kuntoutussäätiö 2013, 233–234; nuorisolaki 2006/72, 7. §; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 7, 19.)

Opinnäytetyön teoriaosuuden alussa käsittelen lyhyesti nuoruuden merkitystä yksilön elämänkulkuun sekä nuorten tämänhetkisiä elinoloja Suomessa. Teoriaosuus käsittelee laajemmin etsivää nuorisotyötä, sen historiaa, lähtökohtia ja toteutusta. Toinen teoriaosion keskeinen aihe on nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymistä ehkäisevät toimet. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineiston kerättiin teemahaastatteluilta ja analysoitiin sisällönanalyysia mukailien. Tulokset on jaoteltu kahteen kappaleeseen siten, että nuorten ja työntekijöiden haastattelujen tulokset on esitelty omina kokonaisuuksinaan.

Puhuessani nuorista, jotka tekevät yhteistyötä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa, käytän vaihtelevasti sanaa nuori ja asiakas. Osa etsivistä nuorisotyöntekijöistä karsastaa sanaa asiakas, sillä sen koetaan heikentävän nuoren tasa-arvoista asemaa suhteessa työntekijään (Puuronen 2014, 15). Olen kuitenkin päätenyt käyttämään termiä, sillä asiakas- ja asiakkuus-termien käyttö sujuvoittaa tekstiä ja kertoo työntekijän ammatillisesta suhteesta nuoreen. Sujuvuuden parantamiseksi käytän etsivästä nuorisotyöntekijästä lyhennettyä termiä etsivä, samoin kuin etsivä nuorisotyö on paikoin lyhennetty etsiväksi työksi. Lyhennetyt käsitteet eivät eroa merkitykseltään alkuperäisistä käsitteistä.

2 Nuori 2010-luvun Suomessa

Nuorisolain (1285/2016, 2. §) mukaan nuoreksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat. Nuorten elinoloja ja hyvinvointia tutkivassa, vuodesta 1994 alkaen julkaistussa nuorisobarometrissä nuoruus määritellään ikävuosiksi 15–29 (Myllyniemi 2015a, 5; 2015b, 14). Koska nuoruuden määritelmät vaihtelevat lähteestä riippuen, on haastavaa antaa yhdenmukaista kuvaa siitä, mitä suomalaisille nuorille kuuluu tänään tai miten nuorten elinolot ovat viime aikoina muuttuneet. Tässä katsauksessa käytetään lähteinä pääasiassa Nuorisotutkimusverkoston tuottamaa materiaalia, jossa nuoruus on määritelty 15–29-ikävuoden välille.

Nuorten elinoloihin Suomessa on pyritty aktiivisesti vaikuttamaan vuosituhaten taitteesta alkaen, jolloin Vanhasen 2. hallitus pyrki parantamaan perheiden elinoloja Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalla. Sen jälkeen samaan päämäärään on tähdännyt muun muassa Kataisen hallituksen nuorisotakuu ja nyt viimeisimpänä Sipilän hallituksen kuudes kärkihanke, joka pyrkii muovaamaan nuorisotakuuta enemmän nuorten tarpeita vastaavaan suuntaan. (Karvonen & Kestilä 2014, 161; Valtioneuvosto 2016b.)

Täysi-ikäisten suomalaisten elämänlaatua selvittäneen tutkimuksen mukaan 18–24-vuotiaiden nuorten elämänlaatu erosi muista ikäryhmistä merkittävästi. Nuorten kokema subjektiivinen terveys, toimintakyky ja tarmo olivat muita ryhmiä

parempia. Haasteita nuorilla oli toimeentulon ja asumisjärjestelyjen kanssa. (Vaarama, Mukkila & Hannikainen-Ingman 2014, 35.) Toimeentulon haasteita voi selittää 18–30-vuotiaiden lisääntynyt työttömyys, joka on Karvosen & Kestilän (2014, 167) mukaan kasvanut vuodesta 2006 vuoteen 2013 noin 4 prosenttiyksikköä, ollen vuonna 2013 vajaat 8 %. Myös koulutuksen merkitys korostuu tutkittaessa sen vaikutusta työllistymiseen.

Karvosen & Kestilän (2014, 170–171) mukaan vain perusasteen suorittaneella nuorella on nelinkertainen todennäköisyys jäädä työttömäksi verrattuna koulutetumpiin nuoriin. Kaikkiaan kouluttamattomuus näyttäyty selkeänä riskinä myös hyvinvointia ajatellen. Kouluttamattomalla nuorella aikuisella on kaksinkertainen riski (24 %) kolmeen tai sitä useampaan yhtäaikaiseen hyvinvoinnin vajeeseen koulutettuun nuoreen (12 %) verrattuna. Hyvinvoinnin vajeilla tarkoitetaan muun muassa toimeentuloon, terveyteen ja työllisyyteen liittyviä haasteita. Huono-osaisuuden kasautuminen vaikuttaa olevan myös sukupuolittunutta. Syrjäytymisvaarassa olevista miehistä viidenneksellä on vähintään kolme hyvinvointivajetta, kun saman ikäisillä naisilla osuus on noin 30 %. Koko ikäryhmää tarkasteltaessa havaittiin, että yli puolella kohderyhmästä on ainakin yksi hyvinvointivaje.

15–29-vuotiaiden nuorten tyytyväisyyttä omaan elämäntilanteeseensa tutkittiin vuonna 2014. Tutkimuksessa käytettiin asteikkona kouluarvosanoja 4–10 ja vastaukseksi saatiin 8,4. Tulos on hieman heikompi kuin viime vuosikymmenen lopulla, jolloin arvosana oli 8,6. Nuoret olivat tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa (8,5), kun taas taloudellinen tilanne (7,4) aiheutti eniten tyytymättömyyttä. Tyytymättömyys taloudelliseen tilanteeseen korostui niiden nuorten kohdalla, jotka olivat joko työttömiä tai sekä opiskelun että työmarkkinoiden ulkopuolella. (Myllyniemi 2015c, 91–92, 101–102.)

Nuorten hyvinvointia on pyritty vahvistamaan lisäämällä nuorten vaikutusmahdollisuuksia niin kunta- kuin valtiotasollakin. Kuntatasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi nuorisovaltuustoja, joista ensimmäiset perustettiin jo 1990-luvun lopulla. Nuorisovaltuustojen olemassaolo on nähty merkitykselliseksi myös päättäjätasolla, joten kunnan velvollisuus huomioida nuorisovaltuustot kirjattiin

kuntalakiin (410/2015, 26. §) vuonna 2015. Laki velvoittaa kuntia kuulemaan nuorisovaltuustoa tai muuta nuorten organisoimaa vaikuttajaryhmää osana kunnan päätöksentekoa. Nuorisovaltuustot ovat poliittisesti sitoutumattomia ja niiden tavoitteena on ajaa nuorten etuja kuntien sisäisissä asioissa. Toimintamallit vaihtelevat kunnista riippuen, mutta keskeisimpänä merkityksenä nähdään nuorten äänen kuuleminen ja osallistumisen edistäminen. Nykyään nuorisovaltuusto tai joku muu nuorten organisoima vaikuttajaryhmä löytyy noin 70 %:sta Suomen kunnista. (Nuva ry. 2017.) Nuoret olivat tärkeässä roolissa myös uuden nuorisolain (1285/2016) valmistumisessa, sillä lain ollessa lausuntokierroksella kuultiin muun muassa Nuorisotutkimusseuran, Allianssi ry:n sekä Valtakunnallisen työpajayhdistyksen lausunnot, joiden kautta myös nuorten ääntä saatiin kuuluviin (Hallituksen esitys 111/2016).

Nuorten lisääntyneet vaikutusmahdollisuudet tulevat tarpeeseen, edellyttäen, että nuoret käyttävät heille tarjottua tilaisuutta hyväkseen. Vuonna 2013 tehdyssä Nuorisobarometrissä 31 % nuorista oli erittäin tai melko paljon sitä mieltä, ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa edes itselle tärkeisiin asioihin. 43 % nuorista vastasi, ettei ole pyrkinyt vaikuttamaan, sillä ei ole löytänyt itselle sopivaa väylää vaikuttamiseen. Hieman yli kolmannes nuorista vastasi osallistuneensa poliittiseen toimintaan tai pyrkineensä vaikuttamaan itselle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. Nuoret näkevät vaikuttamisen väylänä, jota pitkin nuori pystyy edistämään sekä yhteistä hyvää että hänelle itselle tärkeitä asioita. (Myllyniemi 2014, 21–24.)

3 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruudesta on haastavaa antaa yksioikoista, kaiken kertovaa määritelmää, sillä Allianssi ry:n (2016, 8) mukaan nuoruuden käsite on varsin liukuva. Arjessa termillä tarkoitetaan lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuvaa ikävaihetta, jolloin sama yksilö voi olla lapsi, aikuinen tai nuori riippuen siitä, missä tilanteessa asiaa tarkastellaan. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuoden 2015 lopussa kaikkiaan 1 878 938 nuorta, mikä tarkoittaa 34,2 % koko väestöstä (Degerstedt 2016). Ikä ei kuitenkaan ole yksiselitteisin, saati paras nuoruusaikaa määrittävä

tekijä. Yhtä merkittäviä voivat olla muut nuoruusikään liittyvät tehtävät, kuten identiteetin rakentuminen tai itsenäistyminen. (Kivimäki 2016.)

Nuorten tai nuoruuden tarkastelu ei voi lähteä vain yksilöistä, joilla on oma yksilöllinen elämänpolku, sillä nuoret ovat yksilöyden lisäksi yhteisöjensä jäseniä muodostaen oman, uuden ikäpolvensa. Nuoruuteen käsitteenä sisältyy niin kulttuurisia ja emotionaalisia miellelyhtymiä kuin yhteiskunnasta kumpuavia oikeuksia ja velvoitteitakin. Nuorten ikäpolvi ei ole yhtenäinen, heterogeeninen massa, vaan se eriytyy kiihtyvällä tahdilla. Esimerkiksi nuorten eriarvoisuuden on havaittu kasautuvan samoille yksilöille ja heidän perheilleen, mikä näkyy muun muassa taloudellisissa tilanteissa ja ylisukupolvisuuden ilmiöissä. Eriarvoisuus haastaa nuoret arkipäivän tilanteissa, vaikeuttaen sosiaalisia suhteita ja oppimisen mahdollisuuksia sekä vaikuttaen ihmisarvon kokemuksiin. (Suurpää 2016, 10–11.)

Nuoruus tarkoittaa sekä vapauden että vastuun kasvua. Konkreettiset muutokset esimerkiksi elinympäristön ja opiskelupaikan suhteen tuovat mukanaan uusia, ennen kokemattomia tilanteita ja ihmissuhteita. Iän karttuessa nuori joutuu yhä useammin ottamaan itse vastuuta valinnoistaan, mikä voi aiheuttaa huolta. Uuteen rooliin siirtyminen voi tuoda kokemuksen siitä, että nuori on aivan lapsi ja seuraavassa hetkessä jo aikuisuuden kynnyksellä. Nuoruuteen nähdään kuuluvan luopuminen lapsuudesta; leikeistä ja huolettomuudesta. Luopumisen vastapainoksi nuori saa vastuun, mutta myös mahdollisuuden haaveilla ja toteuttaa omaa tulevaisuuttaan koskevia unelmia. (Kivimäki 2016.) Nuoruutta on määritelty myös eräänlaiseksi välivaiheeksi lapsuuden ja aikuisuuden välissä, jolloin nuoruudella itsessään ei ole juuri itseisarvoa. Nuoruudessa arjen ja arvojen määrittäminen tapahtuu ei enää ja ei vielä -käsitteitä käyttäen. (Nivala & Saastamoinen 2010,10.)

Nuoruusiässä tapahtuva psyykkinen kehitys on toisaalta persoonallisuuden rakentumista lopulliseen muotoonsa, toisaalta hetkittäistä psyykkistä taantumista. Kehityopsykologisesta näkökulmasta katsoen nuoruuden kehitystehtävät sijoittuvat ikävuosiin 12–22. Tuolloin persoonallisuuden piirteet järjestäytyvät uudelleen ja vakiinnuttavat paikkansa. Ikävaiheelle on tyypillistä

myös lapsuuden traumojen, onnistumisten ja epäonnistumisten läpikäynti ja käsittely uudelleen. (Aalberg & Siimes 2007, 67.)

Nuoruusiän kehityksellinen tavoite on saavuttaa autonomia, jonka tavoittelu lähtee lapsuuden koetusta riippuvuudesta, päämääränään aikuisiän mahdollisimman kokonaisvaltainen itsenäisyys. Itsenäistymisen mahdollistamiseksi nuoruusiässä on käytävä läpi ikävaiheelle tyypilliset kehitystehtävät: irrottautuminen vanhemmista, identiteetin kehitys sekä ystävyysuhteiden korostuminen. Vanhemmista irrottautuminen tarkoittaa nuoren itsenäistymistä vanhempien tarjoamasta turvasta ja tyydytyksestä. Nuori löytää vanhempansa uudella, aikuisella tasolla, eikä kohdistu heihin toiveitaan tai odotuksiaan samalla tavalla kuin ennen. Identiteetin kehitykseen liittyy keskeisesti puberteetti, jolloin nuoren ruumiinkuva muuttuu ja nuori alkaa jäsentää seksuaalista identiteettiään. Nuoren irrottautuessa vanhemmistaan kaverien ja ystävien rooli korostuu, ja nuori turvaa ikätoveriensa apuun nuoruusiän murroksissa. (Aalberg & Siimes 2007, 67–68; Engblom 2014.) Nuoren itsenäistymiseen kuuluu vanhemmista irtautumisen lisäksi aikuisuuteen valmentautuminen. Nuori alkaa pohtia elämän valintoja, kuten koulutusta, tulevaa ammattia ja ihmissuhteita. (Nurmi 2008, 256.)

Identiteetillä tarkoitetaan nuoren käsitystä omasta persoonallisuudestaan; mihin nuori samaistuu, mitä hän arvostaa ja millaisia ominaisuuksia nuori mielestään omaa. Identiteetin perustana on nuoren rakentama minäkäsitys, eli se käsitys mikä nuorella on itsestään kokonaisuutena. Minäkäsityksen rakentuminen alkaa jo lapsuudessa, osin vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lapsen varttuessa nuoreksi minäkäsitys muuttuu aiemmasta konkreettisesta kuvasta enemmän abstraktimpaan suuntaan. Lapsen tai nuoren ympäristöstä saama negatiivinen palaute voi vaikuttaa kielteisesti tämän minäkuvan kehitykseen. Negatiivinen minäkuva voi madaltaa nuoren uskoa omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa. Myönteinen minäkuva sen sijaan valaa nuoreen uskoa ja edesauttaa nuorta suhtautumaan elämään avoimesti. Identiteetin rakentuminen tapahtuu kehityksen ja taantumisen vuoropuheluna, välillä nuori taantuu lapseksi, välillä hän toimii aikuisen tavoin. (Aho 2005; Engblom 2014; Nurmi 2008, 262.)

Nuoren mieli on varsin kypsymätön, mikä toisaalta luo paljon mahdollisuuksia, mutta voi toisaalta aiheuttaa haasteita arjessa. Varttuvalta nuorelta odotetaan enemmän kuin aiemmin; nuoren tulisi käyttäytyä aikuismaisemmin ja kyetä ottamaan enemmän vastuuta. Nuoren mieli on kuitenkin vasta kehittyvä, eikä hän ajattele kaikessa samoin kuin aikuinen. Nuori näkee mahdollisuudet, ei rajoituksia ja siksi nuoren ajatusmaailma voi näyttäytyä aikuisen silmiin varsin mahdottomana ja epärealistisena. Kypsyessään nuori tekee valintoja, jotka erehdysten ja onnistumisten kautta vaikuttavat nuoren minuuden kehitykseen. (Aalberg & Siimes 2007, 83–84.)

4 Etsivä nuorisotyö

4.1 Etsivän nuorisotyön lähtökohdat

Etsivällä nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorisolain (1285/2016, 10. §) määrittämää erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on saada palveluista pudonneet tai niiden tarjoaman avun sivuuttaneet nuoret kiinni opiskeluun tai työelämään. Työn tavoitteena on myös edistää itsenäistymistä ja siten edesauttaa nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan. Etsivän nuorisotyön keskiössä ovat tasavertainen kohtaaminen, luottamus ja kokonaisvaltainen työote. Työ perustuu vapaaehtoisuuteen, joten nuori voi milloin tahansa kieltäytyä kontaktista etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Etsivän nuorisotyön avulla voidaan tukea kaikkia alle 29-vuotiaita nuoria, mutta pääsääntöisesti työ kohdentuu usein 15–28-vuotiaisiin. Vuonna 2015 etsivä nuorisotyö tavoitti valtakunnallisesti liki 19 000 nuorta. Näistä nuorista noin 90 % oli 16–25-vuotiaita. (Huhtajärvi 2008, 446; Bamming & Hilpinen 2016, 9–10.)

Etsivä nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja vaitioloon. Työntekijän kohtaama nuori voi itse päättää, ottaako hän tarjotun kontaktin vastaan ja mitä asioita hän on valmis käsittelemään. Työntekijällä on vaitiolovelvollisuus, luottamuksellisen suhteen syntyä edesauttaa tieto siitä, että nuoren asiat eivät kulkeudu ulkopuolisten korviin. Vapaaehtoisuuden ja kontrollivelvoitteen puuttumisen vuoksi työntekijällä ei ole keinoja käyttää valtaa, vaan hänen tulee

tulla hyväksytyksi voidakseen tehdä työtään. (Huhtajärvi 2008, 446.) Menetelmällisesti etsivä nuorisotyö perustuu dialogiseen vuorovaikutukseen ja aitoon kohtaamiseen. Asiakkaan saama konkreettisin apu ei välttämättä ole palvelut, joiden piiriin hänet saatetaan, vaan avoin kohtaaminen, jonka aikana nuori on tullut kuulluksi ja nähdyksi. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 24.) Ideaalitulanteessa etsivää nuorisotyötä tehdään moniammatillisina työpareina, joissa on edustettuna molemmat sukupuolet. Kentällä parityön etuna on, että kaksi näkee aina enemmän kuin yksi. Rooleja voidaan myös jakaa, jolloin toinen ottaa aktiivisen, toinen passiivisen roolin. (Huhtajärvi 2008, 450.)

Etsivän nuorisotyön periaatteisiin kuuluu painottaa asiakkaan subjektisuutta, sekä korostaa kunnioitusta, avoimuutta ja luottamuksellisuutta. Työn taustalla on humanistinen ihmiskäsitys, jonka pohjana ovat usko ihmisen hyvyyteen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Käsityksen mukaan kukaan ihminen ei ole toivoton, vaan kyse on ennemmin siitä, ettei hän käytä potentiaaliaan oikein. Etsivän nuorisotyön perusajatus on enemmän ratkaisu- kuin ongelmakeskeinen, asiakkaiden leimautumista pyritään välttämään. (Huhtajärvi 2008, 447; Nuutinen 2013.)

Etsivä nuorisotyö on perinteisesti jaoteltu kolmeen eri kategoriaan: kotityöhön, katutyöhön ja kiertävään, instituutioissa tehtävään työhön. Kotityötä tehdään nimensä mukaisesti nuorten kotona, jolloin työntekijä ottaa kontaktia nuoriin heidän kodeissaan. Katutyötä tehdään siellä, missä nuoret luonteenomaisesti ja vapaaehtoisesti liikkuvat ja oleskelevat: puistoissa, baareissa, huolto- tai juna- asemilla. Kiertävää instituutiotyötä tehdään niissä laitoksissa, joissa nuoret ovat läsnä. Työ voi kohdentua muun muassa nuorisotiloihin, kouluihin tai vankiloihin. (Rhodes 1996, Puuronen 2014, 13 mukaan; Svensson 2003.)

Etsivän nuorisotyön toteutus vaihtelee sen mukaan, millaisessa ympäristössä työtä tehdään. Toiminnan tulee vastata niihin alueellisiin tarpeisiin, joita muun muassa kunnan koko tai väestörakenne asettavat. Esimerkkinä tästä, suuremmissa kunnissa tai kaupungeissa voidaan tehdä sananmukaisesti katutyötä, mutta maaseutumaisemmissa kunnissa työ voi kohdentua suoraan sinne, missä nuorten tiedetään säännönmukaisesti liikkuvan, kuten

lähihuoltamoille tai uimarannoille. Pienemmissä kunnissa tehtävän katutyön toimivuuden edellytyksenä voidaan pitää nuorten ja heidän elinympäristönsä tuntemusta. (Puuronen 2014, 19–23.)

4.2 Etsivän nuorisotyön historia

Vaikka etsivästä nuorisotyöstä määritettiin nuorisolaissa ensimmäistä kertaa vasta vuonna 2011, ei etsivä nuorisotyö ole uusi ilmiö. Suomessa ammatillisen nuorisotyön uranuurtajat alkoivat käyttää etsivää työmuotoa jo 1960-luvulla laittomien päihteiden rantauduttua Suomeen. Yhä suurempi joukko nuoria jäi palvelujärjestelmän ulkopuolelle ja etsivästä nuorisotyöstä haettiin vastausta nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja marginalisoitumiseen. Työtä ohjaavina periaatteina olivat perushumaanius sekä diakoninen eli hengellinen näkökulma. Ensimmäisiä etsivän nuorisotyön uranuurtajia olivat Helsingin kaupungin ja seurakuntien työntekijät. Aluksi työtä tehtiin lähinnä jenginuorten parissa, mutta pian malli levisi myös festarityöhön. Työkentän laajentuessa mukaan tuli uusia toimijoita, kuten Raittiustoimiston nuorisoneuvonta. Etsivä nuorisotyö, jolla pyrittiin vastaamaan palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneiden tai sen uhan alla olevien nuorten hätään, ei alkuvaiheessa ollut järin suunnitelmallista. Etsivän nuorisotyön alkuvuosikymmeninä työtä tehtiin pitkälti yksin, ilman jäsenyöneitä taustaorganisaatioita, työnohjausta tai edes koulutusta. Tämä johti siihen, että työntekijät toimivat kentällä ilman ammatillista metodia, mikä haastoi tekijöiden voimavarat ja jaksamisen. Niinpä monet etsivän nuorisotyön pioneereista uupuivat työtaakkansa alle tai marginalisoituivat yhdessä asiakkaidensa kanssa. (Kaartinen-Koutaniemi 2012a, 15–17.)

1980-luvulla, kaksi vuosikymmentä etsivän nuorisotyön käynnistymisen jälkeen, Suomessa herättiin siihen, että työntekijöiden koulutus olisi niin viranomaisten, työntekijöiden kuin asiakkaidenkin etu. Vuonna 1987 silloinen Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes (nykyisin Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, THL) lähetti delegaation Norjaan, joka oli tuolloin etsivän nuorisotyön mallimaa. Edelläkävijänä Norja oli aloittanut etsivän työn kehittämisen jo vuonna 1969, ja pian sen jälkeen myös korkeakoulut olivat

kohdentaneet siihen resurssejaan esimerkiksi tutkimustyötä tehden. Norjasta tuli tuomisina muun muassa etsivän nuorisotyön moniammatillinen malli, joka otettiin koekäyttöön vuonna 1991 Tampereella alkaneessa ENT-hankkeessa. Etsivä nuorisotyö -hankkeen keskeisinä tavoitteina oli suunnitelmallisesti vaiheistettu moniammatillinen kenttätyö sekä perus- että täydennyskoulutusmallien kehittäminen. Moniammatillista näkökulmaa työhön toivat sosiaali- ja nuorisoalan työntekijät sekä vapaaehtoisjärjestöt. Tampereen Etsivä nuorisotyö -hanke pyrki pääsemään irti totutusta kontrollivelvoitteesta ja rakentamaan perustaa ennemmin työntekijöiden ja nuorten välisen luottamuksen ja vuorovaikutuksen varaan. (Kaartinen-Koutaniemi 2012a, 16–18.)

Vuonna 1990, vuosi ennen Tampereen ENT-hankkeen alkua Suomessa pilotoi toinenkin etsivän nuorisotyön periaatteita hyödyntävä projekti, Helsingin Diakonissalaitoksen luotsaama Pro-tukipiste. Ensimmäinen seksityöntekijöiden avuksi perustettu Pro-tukipiste perustettiin Helsinkiin, ja se tarjosi lähinnä puhelinneuvontaa maassa, jossa seksityötä tai prostituutiota ei virallisen näkemyksen mukaan esiintynyt lainkaan. Pro-tukipiste erkaantui Diakonissalaitoksen alaisuudesta vuonna 1996, ja perusti samaa nimeä kantavan yhdistyksen, joka on voimissaan vielä tänäänkin. Yhdistyksen toimintaa kuvataan prostituoiduille kohdennetuiksi sosiaali- ja terveystalviksi, ja sen keskeisiä palvelumalleja ovat etsivä työ, päiväystoiminta sekä terveystalvikut. Yhdistys toimii fyysisesti Helsingissä ja Tampereella. (Kaartinen-Koutaniemi 2012a, 18; Pro-tukipiste 2016.)

4.3 Etsivän nuorisotyön toteutus

Etsivä nuorisotyö voidaan toteuttaa joko kunnan omana tai ostopalvelutoimintana. Etsivää nuorisotyötä tekevältä työntekijältä edellytetään riittävää koulutusta sekä kokemusta nuorten parissa työskentelystä. Palvelut voidaan hankkia myös nuorten palveluita tarjoavalta ulkopuoliselta yhteisöltä, jolloin kunta vastaa siitä, että palvelut on järjestetty nuorisolaissa (1285/2016, 10. §) asetettujen edellytysten mukaisesti. Etsivää nuorisotyötä tehdään myös vapaaehtoisvoimin: yhdistysten, seurakuntien ja järjestöjen toimesta.

Vapaaehtoistyö keskittyy usein niin sanottuun huoltopäivystykseen eli järjestöjen organisoimat partiot toimivat kaduilla huolehtien päihtyneistä nuorista. (Huhtajärvi 2008, 446.)

Tiedonluovutusvelvollisuus etsivän nuorisotyön mahdollistamiseksi on opetusta ja koulutusta järjestävillä tahoilla sekä puolustusvoimilla. Opetusta ja koulutusta tarjoavat tahot ilmoittavat sekä ilman opiskelupaikkaa jääneet, että opintonsa keskeyttäneet alle 25-vuotiaat nuoret. Vuonna 2015 etsivän nuorisotyön piiriin ohjautuneista nuorista liki kolmannes tuli jonkin oppilaitoksen ilmoituksen perusteella. Puolustusvoimat tai siviilipalvelukeskus teki palveluksen keskeyttäneistä nuorista noin 800 ilmoitusta, mikä tarkoittaa 4,1 % asiakkuuksista. Edellä mainittujen ohella kaikilla viranomaistoimijoilla, joilla on syytä kyseenalaistaa nuoren itsenäinen selviytyminen tuen tarve tai kokonaistilanne huomioon ottaen, on velvollisuus ilmoittaa huolestaan etsivästä nuorisotyöstä vastaavalle työntekijälle. Jos nuoresta tehdään ilmoitus etsivälle nuorisotyölle, on ilmoituksen tehneen viranomaisen ilmoitettava asiasta myös ilmoituksen kohteena olevalle nuorelle. (Bamming & Hilpinen 2016, 12; Nuorisolaki 1285/2016, 11. §.)

Etsivä nuorisotyö on saanut opetus- ja kulttuuriministeriön tukea vuodesta 2008, jolloin tukea myönnettiin valtakunnallisesti 2,5 miljoonaa euroa. Ensimmäiset etsivän työn valtionavustukset oli kohdennettu työpajatyön yhteydessä toimivien etsivien palkkakustannuksiin. Vain kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 2010, etsivää nuorisotyötä järjesti jo yli puolet Suomen kunnista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016a; Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015.)

4.4 Kolme näkökulmaa etsivään työhön

Yksilön eli nuoren näkökulma on etsivän nuorisotyön lähtökohta ja keskiö. Työn tärkeimpänä tavoitteena on auttaa nuorta löytämään omat tavoitteensa ja mahdollisuuksien mukaan edesauttaa niiden toteuttamisessa. Toiminnan taustalla on etsivän nuorisotyön lähtökohta, jonka mukaan jokainen ihminen osaa tehdä omat ratkaisunsa ja voi oppia niistä. Kannustavaan näkökulmaan liittyy

keskeisesti ajatus uusista aluista. Asiakastyön keskiössä on pyrkimys koota nuoren toiveet ja tarpeet yksiin, jonka jälkeen työntekijä ja nuori voivat yhdessä selvittää, mitä tukia, palveluita tai toimenpiteitä nuori tarvitsee voidakseen saavuttaa päämääränsä. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 26–27.)

Työntekijän silmin etsivän nuorisotyön tehtävään kuuluu kohdata nuori dialogisesti, aidossa vastavuoroisessa vuorovaikutussuhteessa. Suhde nuoreen lähtee ajatuksesta, jonka mukaan tämä on itsemäärittelevä yksilö, joka itse on tietoinen siitä, mihin suuntaan haluaa elämässään jatkaa. Työntekijä tuo suhteeseen realiteetit kuitenkin samalla kannustaen ja mahdollistaen nuoren tietä eteenpäin. Työntekijän näkökulmasta nuoren saaminen opiskelujen tai työelämän piiriin ei ole asiakasprosessin onnistumisen edellytys, vaan onnelliseksi lopuksi voi riittää se, että nuori saavuttaa osallisuuden suhteessa johonkin yhteisöön. Aina kiinnittymistä tai muutosta ei kuitenkaan tapahdu. Tällöin työn tuloksena voidaan pitää esimerkiksi onnistuneen kontaktin luomista asiakkaan kanssa. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 26–28.)

Etsivää nuorisotyötä tekevältä ammattilaiselta vaaditaan sopivan koulutuksen lisäksi kokemusta nuorten kanssa tehtävästä työstä. Julkisen palvelujärjestelmän tuntemus on myös eduksi työn arjessa. Työntekijältä itseltään edellytetään itsenäisyyttä sekä kykyä toimia diplomaattisesti nopeasti muuttuvissa tilanteissa. Omien ammattieettisten periaatteiden ja työmoraalin tulee olla vahvoja etsivää työtä tehtäessä. Työssä oppimista tapahtuu eniten kokemuksen kautta, mutta myös muiden etsivien kokemuksia kuullen. (Puuronen 2014, 37–38.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen etsivä nuorisotyö paikantuu osaksi rakenteellista ja ehkäisevää sosiaalipolitiikkaa. Työn tavoitteena on edesauttaa turvallisten kasvuympäristöjen kehittymistä ja ennaltaehkäistä sosiaalisia ongelmia. Etsivän nuorisotyön lähtökohtana on nuoren kohtaaminen tämän omalla maaperällä, työntekijät jalkautuvat sinne missä nuoret ovat. Tapaamiset eivät välttämättä kohdennu virastoihin. Työn merkitys yksilönäkökulmasta lienee selvä, mutta sillä on vaikutuksia myös yksilöä laajemmalle yleisölle. Yksi etsivän nuorisotyön tärkeimmistä anneista on nuorten äänen kuuluville saaminen. Työntekijöiden välityksellä poliittiset päättäjät, taustaorganisaatiot ja

yhteistyökumppanit saavat tarvitsemaansa tietoa suoraan nuorilta itseltään ja sen myötä mahdollisten palvelupuutteiden havaitseminen ja niihin puuttuminen on helpompaa ja nopeampaa. (Juvonen 2009, 155–156.)

Euroopan mittakaavassa katsottuna etsivää nuorisotyötä tehdään monenlaisina variaatioina useiden tahojen toimesta. Työtä tekevät vapaaehtoiset, kokemusasiantuntijat sekä sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset. Työn tavoitteet vaihtelevat laajasti tilanteesta ja toimijoista riippuen. Etsivä nuorisotyö voi olla yhtäläillä kiireellistä kriisityötä tai vakaampaa, pidempikestoista kehitystyötä, kuten yhdyskuntasuunnittelua. (Svensson 2003.)

5 Nuorten syrjäytyminen

5.1 Syrjäytyminen käsitteenä

Syrjäytyminen käsitteenä rantautui Suomeen 1970-luvun Ruotsista, jossa termi *utslagning* kuvasi työmarkkinoiden ulkopuolelle ajautumista. Suoraan ruotsinkielisestä termistä käännetty suomennos uloslyönti korvasi aiemmin käytetyn vieraantumisen, ja melko pian kömpelöstä uloslyönnistä muovautui useampaan asiayhteyteen sopivampi termi syrjäytyminen. (Komonen 2013, 17–18.)

Nuorten syrjäytymistä koskevassa keskustelussa on esitetty, että nuorten kohdalla syrjäytymisen käsitteestä olisi syytä luopua sen stigmatisoivan kaiun vuoksi. Tilalle on tarjottu muun muassa marginaalisuutta, marginalisaatiota, eksklusiota tai inklusiota. Marginaalisuuteen käsitteenä sisältyy mielikuva mahdollisesta syrjäytymisestä, mutta siinä on mukana ripaus positiivisuutta. Marginaalisuus on myönteisempi käsite tilanteesta, jossa yksilö on irrallinen valtavirtaan nähden. Inklusio on muun muassa EU:n käyttämä termi, joka kyllä antaa ensikädessä myönteisen mielikuvan, mutta on kuitenkin vahvasti normatiivinen. Eksklusio puolestaan pohjaa latinankieliseen kaksiselitteiseen termiin *excludo*. Määritteellä voidaan kuvata joko jonkun ulossulkemista tai jo

ulkopuolelle joutuneen pitämistä ulkona. (Helne 2002, 48,170–173; Komonen 2013, 27.)

Termillä syrjäytyminen ei ole vain yhtä yleisesti käytössä olevaa määritelmää. Pääsääntöisesti syrjäytymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö joutuu tai jää sosiaalisesti ja kulttuurillisesti arvostetun elämän sekä yhteiskunnan toimintaan oleellisesti kuuluvien toiminta-alueiden ulkopuolelle. Yksilö ei syystä tai toisesta sovi enemmistön määrittämään malliin ja hänestä tulee yhteisön silmin katsottuna ulkopuolinen. Syrjäytymisen käsitteeseen liitetään usein muun muassa termit marginalisaatio ja huono-osaisuus. (Juvonen 2015, 31–32; Seppälä 2011.) Syrjäytyminen on määritelty myös osattomuudeksi, tilanteeksi jossa sosiaalinen osallisuus ei toteudu. Käytännössä se tarkoittaa muun muassa jäämistä työelämän, harrastusten, koulutuksen tai kulttuurielämän ulkopuolelle siinä määrin, että yksilön osallisuus toteutuu heikommin kuin kansalaisten kohdalla keskimäärin. (Levitas 1998, Juhila 2014, 53 mukaan.)

Kotimaisissa nuorten syrjäytymistä käsittelevissä tutkimuksissa ja artikkeleissa (mm. Kuntoutussäätiö 2013, 57; Lehtonen & Kallunki 2013, 128–130; Oljemark 2013, 59) on viime vuosina otettu käyttöön Myrskylän (2012) määritelmä syrjäytyneestä nuoresta. Myrskylän (2012, 2–3) mukaan syrjäytyneeksi luokitellaan korkeintaan peruskoulun päättötodistuksen omaavat 15–29-vuotiaat nuoret, jotka ovat opiskelun ja työvoiman ulkopuolella. Tällaisia nuoria oli Suomessa vuonna 2010 kaikkiaan 51 341 henkilöä, mikä tarkoittaa noin 5 % koko ikäluokasta. (Joukosta on poissuljettu 8 443 määritelmän täyttävää naista, jotka olivat kotona pienen lapsen kanssa.) Tästä joukosta 18 830 nuorta oli ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon, eli heillä oli yhä jonkinlainen side ympäröivään yhteiskuntaan. Myrskylän (2012, 2–3) mukaan kaikista eniten huolta herättivät ne 31 511 nuorta, jotka olivat täysin järjestelmän ulottumattomissa. Yli 51 000 syrjäytynyttä nuorta kuulostaa valtavalla määrällä, joten on otettava huomioon se, että luku pitää sisällään myös paljon näkymättömiin jääviä ryhmiä, kuten tulottomia taiteilijoita, omaishoitajia, pimeään työn tekijöitä tai oppilaitoksiin pyrkiviä nuoria.

Syrjäytyminen ei ole kiinteä olotila, vaan se on seuraus prosessista, jossa yksilö ajautuu yhteiskunnalliset odotukset täyttävien edellytysten (perhe, työ..) ulkopuolelle. Syrjäytyminen ei siis ole yksilölähtöinen ominaisuus, vaan ennemmin tilanne, jossa yhteiskunnan yhtenäisyys hajoaa ajaen yksilöitä osallisuuksia tarjoavien yhteisöjen ulkopuolelle. Usein määritelmässä esiintyy myös huono-osaisuuden kasaantuminen, jolla tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilöltä puuttuu useampia täyspainoisen elämän kannalta merkittäviä resursseja. Huono-osaisuuteen liitetään materiaallinen ja taloudellinen köyhyys, jota pidetään usein kasautuvan huono-osaisuuden lähtökohtana. (Juhila 2014, 53–54.) Helnen (2002, 52) mukaan syrjäytymispuheen taustalla on tarve liittää syrjäytyneet takaisin yhteisyyteen. Syrjäytyminen tai kasautuva huono-osaisuus voi olla seurausta tilanteesta, jossa yksilön elämäntilannetta vaikeuttaa samanaikaisesti kolme eri hyvinvoinnin ongelmaa (Komonen 2013, 20).

5.2 Nuorten syrjäytymisen riskitekijöitä

Syrjäytyminen tai sen uhan alle joutuminen voi elämäntilanteiden muutoksista johtuen kohdata kenet tahansa. Valtioneuvosto (2003) on nostanut esille riskitekijöitä, joiden myötä syrjäytymisvaaran on havaittu olevan konkreettisempi. Keskimääräistä suuremman riskin omaavat muun muassa pitkäaikais- tai toistuvaistyöttömät, päihdeongelmaiset, vajaakuntoiset tai vammaiset, asunnottomat, romaniväestö, epävakaisissa oloissa elävät lapset sekä maahanmuuttajat. Syrjäytymisen riskiä lisää myös asuinpaikka; altistavina ympäristöinä nähdään esimerkiksi taantuvat maaseutukunnat sekä isommilla paikkakunnilla ne kaupunginosat, joihin on kasaantunut sosiaalisia ongelmia. Viimeisen vuosikymmenen aikana myös lapset ja nuoret ovat nousseet syrjäytymiskeskustelun keskiöön.

Nuorten syrjäytymistä määriteltäessä keskeisenä edellytyksenä on koulutus- tai työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jääminen. Merkittävän syrjäytymisriskin muodostavat pitkään jatkunut työttömyys, toimeentulon haasteet ja matala koulutustaso. Myös sosiaaliset suhteet tai niiden vähäisyys, terveydelliset- tai elämäntilannan ongelmat ja koettu ulkopuolisuus yhteiskunnallisesta

osallisuudesta nousevat esiin nuorten syrjäytymisen yhteydessä. On kuitenkin tiedostettava, että syrjäytyminen ei useinkaan synny yhden edellytyksen täytyessä, vaan uhka alkaa konkretisoitua vasta useamman hyvinvoinnin osa-alueen horjuessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.)

Koska syrjäytymisen määritelmät eivät ole useinkaan yhteneviä, ei ole helppo etsiä johdonmukaisia syitä siihen, mikä syrjäytymiseen johtaa. Syyt nuorten syrjäytymisen taustalla ovat monisyisiä ja selityksiä on haettu niin yhteiskunnallisista kuin yksilö- tai perhetason tekijöistä. Yhteiskunnallisella tasolla esiin on noussut muun muassa työmarkkinoilla tapahtunut muutos, jonka seurauksena uudet sukupolvet eivät enää sijoitu työmarkkinoille yhtä jouhevasti kuin vanhempansa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.) Huomattava osa syrjäytymisriskin alla elävistä nuorista on havaittavissa jo päiväkotitai alakouluikässä. Syrjäytymisuhasta kertovia ennusmerkkejä ovat muun muassa vetäytyminen, lisääntyneet poissaolot, koulumenestyksen heikkeneminen ja passiivisuus ympäristöä kohtaan. Oireet voivat viitata myös aluillaan olevaan mielenterveydenhäiriöön. (Marttunen, Haravuori & Santalahti 2014, 144.)

Nuorten syrjäytymistä käsittelevässä artikkelissaan Ronkainen (2013, 1–3,9) kritisoi yhteiskunnan lähtökohtia syrjäytymistä ehkäisevien toimien takana. Esimerkkinä esiin nousee nuorisotakuu, jonka näennäisesti pyyteettömien lähtökohtien takana Ronkainen näkee valtaapitävien suurimman huolen olevan siinä, mistä saadaan riittävästi ammattitaitoisia työntekijöitä ja siten aktiivisia veronmaksajia. Perusteena teesilleen hän käyttää syrjäytymiskeskustelujen vahvaa työvoimalähtöisyyttä; nuoren syrjäytymistä mitataan yleisimmin työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä. Ronkaisen mielestä onkin aiheellista pohtia, miten määritelmään tulisi suhtautua tilanteessa, jossa elämä valtakulttuurille ominaisten työ- ja koulutusodotusten ulkopuolella on yksilön vapaan tahdon tulos. Myös Valtiontalouden tarkastusviraston (2007, 116) tekemissä asiantuntijahaastatteluisissa nousi esille se, ettei syrjäytymistä pitäisi automaattisesti yhdistää nuorisotyöttömyyteen. Taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että työvoimatoimistojen listoilla olevat nuoret ovat hyvin erilaisista lähtökohdista, mukana on ammattitaitoisia ja -taitottomia, terveitä ja vajaakuntoisia, erilaisen

opintomenestyksen omaavia sekä maahanmuuttajia eikä suinkaan yhtenäistä massaa.

Syrjäytymistutkimus tai syrjäytymisen mittaaminen on havaittu varsin haasteelliseksi. Syrjäytymistä on tutkittu pääsääntöisesti materiaalisista lähtökohdista, käyttäen lähtökohtina muun muassa koulutusta tai työtä. Valtakunnallisissa nuorisobarometreissä nuoret ovat kuitenkin liittäneet syrjäytymiseen enemmän ystävyysuhteiden tai muiden arkista yhteenkuuluvuutta osoittavien suhteiden puutteen kuin koulutuksen tai työn. (Komonen 2013, 23.)

Koulutusvaatimusten kasvaessa heikosti koulutettu (vain peruskoulupohjan omaava) työvoima työllistyy huonosti. Peruskoulun päättötodistuksen heikko taso vaikeuttaa etenemistä toisella asteella, minkä myötä pääsy avoimille työmarkkinoille vaikeutuu. Työttömyyden pitkittyessä toimeentulo-ongelmat ovat yleisempiä kuin vastaavan ikäisellä koulutetulla nuorella. Koulutustason yhteys yksilön terveyteen on havaittu useissa tutkimuksissa, jolloin esiin ovat nousseet etenkin psyykkiset ongelmat ja elämänhallinnan haasteet. Vaikka koulutusta tai sen puutetta pidetään ehkä merkittävimpana syrjäytymiselle altistavana tekijänä, on kuitenkin muistettava, etteivät kaikki koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret ole edes syrjäytymisuhan alla. Päätös voi olla tietoinen ratkaisu ja kertoa yksilön halusta marginalisoitua tai vain halusta lykätä ratkaisujen tekemistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.)

Koulutuksen tai sen puutteen ohella myös koululla itsellään on havaittu olevan vaikutusta nuoren elämäntilanteeseen. Koululla voi olla nuoren kehityksen ja kasvun näkökulmasta joko tukeva tai syrjäyttävä vaikutus, riippuen siitä minkälaisia nuoren koulukokemukset ovat. Kiusatuksi tuleminen tai muut negatiiviset koulukokemukset muodostavat riskin myönteiselle kehitykselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.) Toisaalta koko julkista palvelujärjestelmää sitä ohjaavine lakeineen pidetään nuorten näkökulmasta katsoen vanhentuneena, mikä muodostaa osaltaan haasteen syrjäytymisen ennaltaehkäisylle. Järjestelmän luomat rakenteet eivät pysty vastaamaan pidentyneen nuoruusiän ja monimutkaistuneiden siirtymävaiheiden tarpeisiin. (Pietikäinen 2007, 7.)

Yhtenä merkittävänä syrjäytymisen riskitekijänä pidetään ylisukupolvisuuden ilmiötä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2016c) määritelmän mukaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa vanhempien hyvinvoinnin ongelmat siirtyvät tai jatkuvat heidän jälkeläisillään. Prosessi on tunnistettu niin perheiden kuin yksilöiden tasolla, ja myös yhteiskunnallisten rakenteiden on havaittu muodostavan riskitekijöitä. Yksilö- tai perhetasolla ylisukupolvisuuden rakentumiseen voivat vaikuttaa esimerkiksi sosioekonomiset, geneettiset tai psykososiaaliset tekijät; yhteiskunnallisesti kyse voi olla muun muassa kansalaisten koulutusmahdollisuuksien epätasa-arvoisesta jakautumisesta. Yksittäisillä hyvinvoinnin haasteilla ei ole juuri havaittu olevan yhteyttä huono-osaisuuden periytyvyyteen, mutta usein haasteet voivat kasautua. Talousvaikeudet voivat olla seuraus muun muassa päihde- tai mielenterveysongelmista tai vammautumisesta, jolloin ongelmia alkavat kertyä.

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden vuoksi nuoren syrjäytymisriskin kartoituksen yhteydessä tulisi sen hetkisten uhkatekijöiden ohella ottaa huomioon myös nuoren elämälleen saamat lähtökohdat. Muun muassa toimeentulo, elintavat ja terveydelliset ongelmat voivat olla ylisukupolvisuusilmiön seurausta, eli hyvinvoinnin haasteet ovat tuttuja jo lapsuudesta. Huono-osaisuuden periytyvyyden yhteydessä ajatellaan usein, että määrittävinä tekijöinä toimivat enimmäkseen vanhempien antama malli ja kasvuympäristö, jolloin geneettiset riskitekijät jätetään pienempään rooliin. On kuitenkin todettu, että syrjäytynyt tai sen uhan alla elävä raskaana oleva nainen käyttää keskimääräistä todennäköisemmin päihteitä tai tupakoi ja on muutenkin alttiimpi raskaushäiriöille, jotka voivat vaikuttaa sikiön kehitykseen. Riskitekijöiden kasautuminen ei silti välttämättä merkitse automaattisesti syrjäytymistä, jos yksilön elämään linkittyy myös kehitystä suojaavia tekijöitä. Kasvua tukevia tekijöitä ovat muun muassa oma kokemus pärjäämisestä, läheiset ihmissuhteet,

harrastusmahdollisuudet sekä oikea-aikainen puuttuminen. (Kajantie, Hovi, Eriksson, Laivuori, Andersson & Räikkönen 2013, 36; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.)

5.3 Syrjäytymisen seuraukset

Syrjäytymisen käsitteeseen sisältyy kulttuurinen, terveydellinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Siksi voidaan katsoa, että myös syrjäytymisen seuraukset voivat vaikuttaa kaikilla edellä mainituilla elämän osa-alueilla. Euroopan komission tekemän selvityksen mukaan syrjäytymisellä on havaittu olevan pitkäaikaisia vaikutuksia yksilön sosiaaliseen- ja taloudelliseen hyvinvointiin, tunne-elämään sekä koettuun terveydentilaan. Sillä on havaittu myös olevan yhteys köyhyyden ylisukupolvistumiseen. (EACEA 2013, 4; Kestilä, Heino & Solantaus 2011.)

Syrjäytymisen seurauksista puhuttaessa käytetään useimmiten jaottelua taloudellisiin ja inhimillisiin seurauksiin. Inhimillisestä näkökulmasta katsoen koko yhteiskunnan laatua voidaan mitata sen mukaan, miten se kohtelee keskimääräisestä poikkeavia jäseniään. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna nuorten ja nuorten aikuisten syrjäytyminen työelämästä, koulutuksesta tai aktiivisesta kansalaisuudesta heikentää huoltosuhdetta samalla kun kuntatalous joutuu yhä kovemman rasituksen alle. Koulutuskeskeisen yhteiskunnan luomat kovat koulutukselliset odotukset luovat myös oman haasteensa niin yhteiskunnalle kuin yksilöillekin. (Hämäläinen 2010, 38.)

Huolimatta syrjäytymisen aiheuttamista merkittävistä kustannuksista sen seurauksia ei ole valtakunnallisella tasolla tutkittu kovinkaan laajasti. Luotettavan, kokonaisvaltaisen näkemyksen saamista haittaa nuorten ongelmien moninaisuus, josta johtuen välillisiä ja välittömiä kustannuksia on verrattain hankalaa määrittää. Syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpideohjelmia ja niiden tavoitteita on myös kritisoitu pirstaleisiksi. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 114.)

6 Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy

6.1 Nuorten syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden rakenne

Syrjäytymistä ehkäisevät ja osallisuuden saavuttamista tukevat toimenpiteet rakentuvat samoille lähtökohdille terveyttä edistävien ja sairauksia torjuvien rakenteiden kanssa. Universaali ehkäisy tavoittaa normaalipalveluiden kautta koko väestön, mutta sen haasteena on tukea tarvitsevien yksilöiden kiinnittyminen. Koska universaali interventio koskettaa koko ikäluokkaa, voi väliinpuotoajien joukko olla suuri. Valikoitu (selektiivinen) ja kohdennettu (indikoitu) interventio kohtaavat rajallisen määrän ihmisiä, suunnaten voimavarat ja toimenpiteet suuremman syrjäytymisriskin omaaviin yksilöihin tai väestöryhmiin. Haasteena on kuitenkin toimenpiteiden leimaava vaikutus niiden kohdentuessa valikoidusti vain tukea tarvitseviin. (Harkko & Tuusa 2014, 55; Kuntoutussäätiö 2013, 64; Stengård, Appelqvist-Schmidlechner, Upanne, Haarakangas, Parkkola & Henriksson 2008, 29.)

Universaalien eli peruspalveluiden kautta tarjottavien toimien tulisi olla syrjäytymisen ehkäisyn kannalta ensisijaisia. Panostamalla laadukkaisiin peruspalveluihin voidaan vähentää erityispalveluiden käyttöä, mikä puolestaan vähentää kustannuksia ja on myös inhimillisempää. Koska peruspalvelut, kuten koulu- tai neuvolaterveydenhuolto kohtaavat koko ikäryhmän, voidaan niiden kautta kohdentaa resursseja niitä enemmän tarvitseville. Muun muassa kotipalvelu tai ennaltaehkäisevä perhetyö ovat peruspalveluiden kautta kaikkien lapsiperheiden saatavilla. Lasten hyvinvointi tulee ottaa huomioon myös vanhemmille tarjottujen päihde- tai mielenterveyspalveluiden yhteydessä. (Harkko & Tuusa 2014, 57.)

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtävän työn vaikutus perustuu riskien kasautumisen hillitsemiseen. Ehkäisevän työn hyödyt on havaittu sitä suuremmiksi, mitä aiemmin riskitekijät on saatu tunnistettua. Ehkäisevät työn kustannukset näkyvät palvelusektorin taloudessa välittömästi, kun taas työn tuottamat vaikutukset tulevat esiin vasta pidemmällä aikavälillä. Tämä edellyttää julkiselta palvelusektorilta (mm. sosiaali- ja terveystoimi, TE-hallinto)

kauaskantoista ajattelua resurssien kohdentamisessa. Syrjäytymistä ehkäisevän työn kustannuksien laskemisen haasteena on myös se, että syrjäytymistä ehkäisevän ja vähentävän työn eroa on vaikea määritellä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 113, 119.)

6.2 Poikkihallinnollinen työ syrjäytymisen ehkäisyssä

Yhteiskunnan tarjoamista tuki- ja palvelumuodoista huolimatta lasten ja nuorten ongelmat ovat aiempaa haastavampia ja ongelmat tapaavat yhä useammin kasautumaan samoille yksilöille. Tällöin voidaan puhua moniongelmaisuudesta. Moniongelmaisten nuorten kanssa joudutaan ratkomaan useita ongelmia samanaikaisesti, jolloin vanhat palvelumallit eivät riitä vastaamaan nuoren tarpeisiin. Ratkaisuksi tähän on kehitelty moniammatillisiin työmuotoihin perustuvia menetelmiä, joita hyödynnetään silloin, kun yksilön ongelmiin puuttuminen edellyttää monialaista osaamista. Poikkihallinnollisen mallin tarjoaman laaja-alaisen osaamisen lisäksi moniammatillisen toiminnan etuna on sen taloudellisuus. Myös työn painopistettä on menetelmän avulla mahdollista siirtää aiemmasta korjaavasta mallista ennaltaehkäisevämpään suuntaan. (Sisäasiainministeriö 2007.)

Esimerkkinä poikkihallinnollisesta ennaltaehkäisevästä työstä on sosiaali- ja terveysministeriön luotsaama varhaisen puuttumisen käytäntöjä kehitellyt VARPU-hanke, joka pilotoitiin 2000-luvulla. Sittemmin mallista on päivitetty varhainen avoin yhteistoimintamalli (VAY), joka on dialogista vuorovaikutusta, aitoa asiakaslähtöisyyttä ja monialaisuutta kannattava johtamis- ja toimintakulttuuri. Malli on kehitetty, ja sitä toteutetaan, etenkin lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä, mutta sitä voidaan hyödyntää myös muilla sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluiden osa-alueilla. Toiminnan tavoitteena on varhainen, avoin ja hyvässä hengessä tapahtuva yhteistyö. (Sisäasiainministeriö 2007; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016d.)

Nuorille tarjottujen tukimenetelmien toimivuutta tutkittaessa on noussut laajasti esiin nuorten tukeminen moniammatillisesti, perinteiset sektorirajat ylittäen.

Yksilöllisen kohtaamisen on havaittu edesauttavan niin nuorten kuin muidenkin marginaalissa elävien ikäryhmien kohtaamista ja saattamista takaisin palvelujen piiriin. Huolimatta siitä, että useissa julkisen sektorin toimintaa määrittävissä laeissa (mm. nuorisolaki 1285/2016, 9. §; perusopetuslaki 628/1998, 16a. §; lastensuojelulaki 417/2007, 11. §) määritetään viranhaltijoiden välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä, ei viranomaistahojen välinen vuorovaikutus ole aina sujuvaa. Edellytyksinä toimivalle viranomaisyhteistyölle pidetään toisten osapuolten palveluvalikoiman ja työkuultuurin riittävää tuntemusta sekä keskinäistä luottamusta. Työ edellyttää tekijöiltään suunnitelmallisuutta ja riittäviä taustatietoja, toiminnan koordinoitua sekä toimivaa johtamista. Moniammatillisen yhteistyön haasteena nähdään tietosuoja ja salassapitosäännökset; viranomaisten oikeus kerätä ja jakaa yksilöä koskevia tietoja herättää epävarmuutta. (Opetusministeriö 2009, 16.) Myös poliittisen tason päätökset konkreettisista ratkaisuista, päävastuusta ja resursseista ovat haastaneet toiminnan käytännöntoteutusta. Moniammatillisuuden ohella esiin nousevat muun muassa palvelujen koordinoiminen, joustavien koulutusratkaisujen sekä palvelukynnysten madaltamisen merkitys. Palvelusta toiseen siirryttäessä keskeistä on niin sanottu ”saattaen vaihto”, eli ohjaava yksikkö on nuoren tukena niin kauan, kun hän on varmasti päässyt vastaanottajan tuen / toiminnan piiriin. Näin pyritään rakentamaan katkeamattomia palvelupolkuja ja siten estämään nuoren putoaminen palvelujen väliselle katvealueelle. (Hietaniemi 2001, 79; Pietikäinen 2007, 9.)

6.3 Palvelujärjestelmä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä

Nuoren syrjäytymisen ennaltaehkäisyn kannalta on varsin relevanttia tietää, että suomalaisen palvelujärjestelmän tavoitteena on se, että viranomaisseuranta seuraa lapsen kehitystä ja elinoloja äidin raskauden alkuvaiheesta aina peruskoulun päättymiseen saakka. Varhaisvuosien äitiys- ja lastenneuvolavaiheen jälkeen lapsi siirtyy koulujen moniammatillisen, hallintokuntia yhdistävän oppilashuollon sekä kouluterveydenhuollon piiriin. Näin pystytään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa havaitsemaan lapsen tai

nuoren kehityksessä tai kasvuoloissa ilmeneviä riskitekijöitä ja puuttumaan niihin ajoissa. (Sisäasiainministeriö 2007.)

Yhteiskuntarakenteiden luomien instituutiolähtöisten palvelumuotojen ohella nuoren on mahdollista hakeutua tarvitsemiinsa palveluihin omatoimisesti. Laukkanen (2010, 16–17) huomauttaa kuitenkin, että esimerkiksi kaikki psyykkisistä ongelmista kärsivät nuoret eivät hakeudu tarvitsemiinsa palveluihin. Tutkimusten mukaan apua hakevat lähinnä ne keskivaikeista ongelmista kärsivät nuoret, joiden lähipiiri tukee hoitoon hakeutumista. Vaikeista psyykkisistä ongelmista kärsivät nuoret, joiden vanhemmat tai läheiset eivät ole aktiivisesti tukena saati kannusta hoitoon hakeutumisessa, jäävät usein yksin ongelmiensa kanssa.

Opetusministeriön (2009, 19) selvityksen mukaan matalan kynnyksen palvelujen kehittämisen myönteinen vaikutus nuorten hoitoon hakeutumiseen. Matalan kynnyksen palveluilla tarkoitetaan palveluita, jotka ovat julkiseen palvelujärjestelmään verrattuna helpommin saatavilla ja asiakkaiden edellytykset palveluiden piiriin pääsemiseksi ovat matalat. Palvelunjärjestäjä määrittää itse palvelut, joita se tarjoaa matalan kynnyksen periaatteella, mutta työn toimivuutta mitataan myös asiakkaan näkökulmasta. Asiakkaiden aktiivisuus ja palveluun hakeutuminen kertovat palveluiden käytön helppoudesta asiakkaan näkökulmasta. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1–3.)

Matalan kynnyksen toiminnan sisällöistä ei ole ohjeellisia määritteitä, vaan palvelut määräytyvät asiakkaiden tarpeiden ja toiminnan tavoitteiden mukaan. Nuorten kohdalla matalan kynnyksen palvelut tarkoittavat esimerkiksi etsivää nuorisotyötä, mutta palvelua on tarjolla myös monille muille kohderyhmille, kuten ikäihmisille tai lapsiperheille. Toiminta rakentuu yleisesti enemmän kohderyhmien kuin palvelutarpeen tai -tyyppien perusteella ja työn kohteena ovat yleensä varsin pienet asiakasryhmät. Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat usein esimerkiksi päivätoimintaa ja harrastusmahdollisuuksia, joiden avulla voidaan päästä kiinni sosiaalisiin verkostoihin ja opetella tai ylläpitää sosiaalisia taitoja. Toiminnan keskeisinä tavoitteina on muun muassa asiakkaiden voimaantuminen ja aktivointi. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1–4.)

7 Lainsäädännön uudistukset

7.1 Uusi nuorisolaki

Uusi nuorisolaki sai alkusysäyksensä vuonna 2014, jolloin opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän pohtimaan muutoksia, joita nuorisolain nykyaikaistaminen edellyttäisi. Työryhmä valmisteli lakiesitystä yhteistyössä nuorisotoimen ja -työn, nuorisopolitiikan toimijoiden sekä nuorten itsensä kanssa. Selvityksen kuluessa työryhmältä edellytettiin aktiivista kanssakäymistä toimintaan liittyvien sidosryhmien kanssa lakia koskevista tarpeista, odotuksista sekä ratkaisumalleista. Hallituksen esitys (111/2016) uudesta nuorisolaista on päivätty kesäkuussa 2016 ja uusi nuorisolaki (1285/2016) astui voimaan tammikuussa 2017. (Hallituksen esitys 111/2016; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 40.)

Uusi nuorisolaki (1285/2016) korvasi vanhan, vuodesta 2006 voimassa olleen nuorisolain. Uuden lain keskeisimmät muutokset koskevat nuorten vaikuttamismahdollisuuksien ja osallisuuden parantamista. Tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi tulisi tukea nuorten kasvua, yhteisöllisyyttä ja itsenäistymistä, mahdollistaen niihin liittyvien tietojen ja taitojen karttuminen. Tasa-arvon ja oikeuksien turvaamisen näkökulmasta oleellista on pyrkiä parantamaan nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtana esityksen tavoitteille ovat kulttuurien moninaisuus, terveet elämäntavat, ympäristön ja elämän kunnioitus, kestävä kehitys sekä monialainen yhteistyö.

Yhteiskunnallisesti uuden nuorisolain vastuualueet on jaettu porrastetusti useille eri toimijoille. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle jää nuorisotyön yleinen johto sekä kehittäminen ja mahdollisuuksien luominen valtionhallinnossa. Ministeriö vastaa myös nuorisoneuvostosta, jonka tehtävänä tulee olemaan arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden merkityksiä nuorten kannalta ja käsitellä nuorten kannalta merkityksellisiä asioita. Kuntatasolla toimijat vastaavat nuorille järjestettävistä tiloista ja palveluista omien edellytystensä mukaisesti. Lakiesityksen myötä on tarkoitus helpottaa myös valtionapukelpoisuuden

kriteerejä, laajentaen valtionavun mahdollisuus myös rekisteröidyille yhdistyksille ja säätiöille niiden täyttäessä tarvittavat kriteerit. Myös nuortentyöpajatoimintaa koskevaa lainsäädäntöä on uudistuksen myötä tarkoitus selkeyttää. (Nuorisolaki 1285/2016.)

7.2 Yhteisötakuu nuorten tukena

Juha Sipilän hallituksen kuudes kärkihanke on opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasosen, perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulan sekä oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin yhteistyönä muovaama yhteisötakuun malli. Suunnitelman tavoitteena on edesauttaa nuorten opintopolkujen rakentumista, edistää työllistymistä sekä tukea elämänhallintaa esimerkiksi syventämällä monialaista yhteistyötä. (Valtioneuvosto 2016a, 49.)

Yhteisötakuun lähtökohtana toimii vuonna 2013 käyttöön otettu nuorten yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu. Nuorisotakuun tavoitteena oli sen voimaan tullessa vähentää nuorten työttömyyttä ja lisätä koulutusmahdollisuuksia sekä antaa eväitä itsenäiseen elämään. Takuun piiriin pääsivät kaikki alle 25-vuotiaat nuoret tai alle 30-vuotiaat vastavalmistuneet. Käytännössä nuorisotakuun tarkoituksena oli, että jokaiselle takuun edellytykset täyttävälle nuorelle tulisi tarjota työ-, opiskelu-, työkokeilu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden sisällä siitä, kun nuori on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon. Nuorisotakuuseen kuuluivat myös koulutustakuu ja nuorten aikuisten osaamisohjelma. Koulutustakuun tarkoituksena oli taata jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuksella, tai vaihtoehtoisesti paikka työpajatoiminnassa tai kuntoutuksessa. Nuorten aikuisten osaamisohjelman tavoitteena oli mahdollistaa kaikille alle 30-vuotialle, pelkän peruskoulupohjan omaaville nuorille mahdollisuus ammatilliseen tutkintoon. (Nuorisotakuu 2016.)

Kuntoutussäätiö (2014) kokosi vuonna 2014 työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta koosteen nuorisotakuun toimivuudesta käytännössä. Raportista kävi ilmi, että nuoret kokivat takuun toimivan; se kohtasi hyvin

pääkohderyhmänsä helpottaen koulutukseen tai työhön pääsyä ja lisäten motivaatiota. Nuoret kokivat kuitenkin tiedon löytämisen vaikeaksi ja he olisivat kaivanneet myös lisää käytännön tietoa. Kuntatasolla nuorisotakuun toimivuus vaihteli paikallisesti paljon. Syinä tälle nähtiin muun muassa kuntien heikko taloudellinen tilanne, nuorten voimakas muuttovirta sekä palvelujen riittämättömyys. Nuorisotakuun myönteisinä vaikutuksina havaittiin eri toimijoiden välisen yhteistyön tiivistyminen, nuorten aktivointiasteen parantuminen sekä nuorten työttömyysjaksojen lyhentymisen verrattuna kaikkien ikäryhmien vastaavaan.

Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihanke pitää sisällään neljä toimenpidettä, joiden avulla uudistetut tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Ensimmäisenä tavoitteena on kehittää Euroopan sosiaalirahaston (ESR) myöntämän rahoituksen turvin yhden luukun palvelupisteitä, Ohjaamoita. Ohjaamoiden tavoitteena on tarjota apua ja tukea vaikeassa tilanteessa oleville nuorille. Hankkeen toimijoina ovat julkinen, yksityinen sekä kolmas sektori. Tavoitteena on, että kaikki ESR-rahoituksella käynnistetyt Ohjaamot ovat toiminnassa viimeistään huhtikuussa 2018. Ensimmäiseen toimenpiteeseen kuuluu ohjaamoiden ohella myös etsivän nuorisotyön vahvistaminen sekä paikallisesti hyväksi havaittujen toimintamallien jakaminen valtakunnalliseen käyttöön. (Valtioneuvosto 2016b.)

Yhteisötakuu-hankkeen toisena toimenpideohjelmana on koulutuspaikan takaaminen kaikille peruskoulunsa päättävälle nuorille. Koulupudokkuuden ehkäisemiseksi hallitus pyrkii tukemaan 7.–9. luokille suunnatun joustavan perusopetuksen eli JOPO:n täytäntöönpanoa. Tavoitteena on tukea oppilaiden siirtymistä jatko-opintoihin ja pitkällä tähtäimellä työelämään, kiinnittämällä huomiota opetussuunnitelman määrittämien tavoitteiden saavuttamiseen. JOPO-oppilaat ovat usein alisuoriutujia, jotka kärsivät koulumotivaation puutteesta, ja joiden kohdalla voidaan todeta kohonnut syrjäytymisriski. Oppiminen tapahtuu koulun ohella työpaikoilla ja muissa vaihtoehtoisissa oppimisympäristöissä, hyödyntäen tuki- ja neuvontapalveluita. (Opetushallitus 2010; Valtioneuvosto 2016b.)

Kolmannen toimenpiteen tavoitteena on parantaa syrjäytymisvaarassa olevien koulutus- tai työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten hyvinvointia. Tavoitteeseen on tarkoitus päästä kehittämällä pysyviä, monialaisia tai moniammatillisia toimintamalleja nuorten toimijuuden tukemiseksi. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on myös yksi Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kohdealueista. Neljännen toimenpiteen tavoitteena on edistää nuorille tarkoitettua palkkatuen mallia ja siten lisätä sen käyttömukavuutta työnantajien näkökulmasta. Palkkatuen tavoitteena on vähentää vastavalmistuneiden työllistymiskynnystä ja edistää ammattikoulutusta vailla olevien nuorien koulutusmahdollisuuksia muun muassa oppisopimuskoulutusta hyödyntäen. Nuorten työllistymistä pyritään edistämään myös valtakunnallisella nuorten yrittäjäybspajan toimintamallilla. Pajaan osallistuvat nuoret saavat apua ja tukea sekä käytännössä että teoriassa muun muassa starttirahan ja mentoroinnin muodossa. Nuorten tarvitsemien ohjauspalveluiden saatavuuden helpottamiseksi palveluita digitalisoidaan muun muassa nettipalveluiksi ja videoneuvonnaksi. Digitalisoidut ohjauspalvelut on tarkoitus integroida osaksi sähköisiä hakupalveluita. (Valtioneuvosto 2016b.)

8 Aiemmat tutkimukset ja projektit

Etsivään nuorisotyöhön ja nuorten syrjäytymiseen perehtyviä tutkimuksia on tehty viime vuosien aikana verrattain paljon. Jonna Henriksson teki vuonna 2015 Tampereen yliopistoon pro gradu -tutkielman, jossa hän tutki, kuinka Lempäälän kunnan etsivä nuorisotyö vastaa nuorten tarpeisiin ja miten toimintaa tulisi kehittää nuorten kannalta toimivammaksi. Henriksson käytti gradussaan sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä, keräten tietoa niin etsivän nuorisotyön asiakkailta kuin nuorten palveluissa toimivilta työntekijöiltä. Tutkimustuloksia analysoitaessa esiin nousi sekä syrjäytymisen että asiakkuuden kehyksiä, jotka puolestaan vaikuttivat nuorten kokemuksiin heidän saamistaan palveluista. Tutkimustuloksista selviää, että nuoret antoivat kiitosta toiminnan tavoitettavuudesta ja sen roolista voimaannuttavana, nuorten toimijuutta kannustavana palveluna. Työntekijöiden näkemykset toiminnasta olivat pitkälti

samanlaiset, mutta yhteistyö muiden nuorten palveluiden kanssa koettiin vielä selkiytymättömänä. (Henriksson 2015.)

Vuonna 2011 Niina Suokas teki Seinäjoen ammattikorkeakouluun opinnäytetyönsä *Ennaltaehkäisevä nuorisotyö ja nuoren syrjäytyminen*. Työn tavoitteena oli ymmärtää ennaltaehkäisevää nuorisotyötä, tutustua sen toimijoihin ja kehitysmahdollisuuksiin. Toisena pääteemana oli selvittää nuoren syrjäytymisen taustalta löytyviä syitä. Mielenkiintoisen lisän Suokkaan opinnäytteeseen toi se, että hän esitteli saman aihepiirin esiintyvyyttä suomalaisessa ja belgialaisessa yhteiskunnassa. Tutkimusmenetelmänä toimi laadullinen tutkimus ja haastattelut tehtiin nuorisotyön ammattilaisille. Työnsä keskeisenä tuloksena Suokas tuo esiin nuorten syrjäytymisen kasvun, eli huolimatta ennaltaehkäisevästä työstä ilmiö on Suokkaan mukaan yleistynyt. Myös syrjäytymiskäsitteen laaja-alaisuus nousi esiin, termillä voidaan määrittää monenlaisia ongelmia.

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta on viimeisten vuosien aikana tutkittu runsaasti ja sen mekanismien tunnistamiseksi ja ennaltaehkäisemiksi on tehty paljon työtä. Socca:n (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus), Helsingin yliopiston ja pääkaupunkiseudun kuntien muodostama Praksis on yhteisö, joka pyrkii kehittämään sosiaalialan asiakastyön käytäntöjä käytäntötutkimuksen ja käytännön opetuksen avulla. Praksiksen ensimmäisen toimintakauden teemana oli vuosina 2014–2016 ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisy, jonka tuloksena syntyi ylisukupolvisuuden ilmiötä käsittelevä tutkimustietopankki. Tutkimustietopankkiin on koottu aineistoa siitä, mitä syrjäytymisestä tällä hetkellä tiedetään. Materiaaleista löytyy niin koti- kuin ulkomaisiakin tutkimuksia sekä pro gradu -tutkielmia. (Socca 2017a; Socca 2017b.)

9 Opinnäytetyön lähtökohdat

9.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten nuoret ovat kokeneet yhteistyön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on heille ollut. Työn tavoitteena on myös saada tietoa siitä, kuinka etsivän nuorisotyön avulla voidaan tukea syrjäytymisuhan alla eläviä nuoria.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka nuori on kokenut yhteistyön etsivän nuorisotyön kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on ollut?
2. Miten etsivällä nuorisotyöllä voidaan tukea syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta?

9.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nurmeksessa sijaitsevan Nuoriso- ja matkailukeskus Hyvärilä Oy:n alaisuudessa toimiva Nuortenpaja Apaja. Toimeksiantosopimus (liite 1) kirjoitettiin lokakuussa 2016. Nuortenpaja Apaja vastaa Nurmeksessa ja Juuassa tarjottavasta nuorten työpajatoiminnasta. Nurmeksessa Apajan yhteydestä löytyy myös nuorisotilat sekä etsivän nuorisotyöntekijän työpiste. (Nuortenpaja Apaja 2016a.)

Nuortenpajatoiminta on 15–29-vuotiaille nuorille suunnattua elämän- ja arjenhallinnan taitoja tukevaa toimintaa. Pajatoimintaan voi hakeutua mukaan TE-toimiston, sosiaalitoimen, koulun tai oman aloitteen kautta. Työpajoilla tehtävän yksilö- ja työvalmennuksen tavoitteena on lisätä nuoren edellytyksiä päästä koulutukseen tai työelämään. Pajajakson aikana nuori voi hakea saada tukea tilanteessa, jossa opiskelupaikkaa ei ole tai opinnot eivät suju. Nuori voi hakea myös suuntaa elämälleen, luoda sosiaalisia kontakteja tai saada

konkreettista apua arjen haasteiden kanssa. Työpajatoiminnan rahoitus koostuu valtionavustuksista ja rahoitusosuuksista, hankevaroista sekä mahdollisesta työtoiminnan tuotosta. (Nuortenpaja Apaja 2016a; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b.)

Etsivää nuorisotyötä on tehty Nurmeksessa Nuortenpaja Apajan toimesta vuodesta 2008. Syksystä 2016 alkaen Nurmes on tehnyt etsivää työtä yhdessä naapurikuntansa Valtimon kanssa siten, että työntekijän työajasta 60 % kohdentuu Nurmekseen ja 40 % Valtimolle. Etsivä nuorisotyöntekijä tukee ilman opiskelu- tai työpaikkaa olevia tai muutoin tukea tarvitsevia nuoria, tavoitteenaan saattaa nuoret heidän tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Etsivä nuorisotyö on vapaaehtoisuuteen perustuva varhaisen tuen palvelu. (Nuortenpaja Apaja 2016b.)

9.3 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on kuvata todellista elämää. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin kaikki näkemykset, mikä mahdollistaa mahdollisimman kokonaisvaltaisen näkökulman. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää merkityksiä, se etsii vastauksia siihen, mistä tutkittavassa ilmiössä on pohjimmiltaan kysymys. Laadullista tutkimusta tehtäessä tuloksilla ei pyritä yleispätevään tietoon, vaan ennemmin luodaan syvällinen näkemys aiheesta kerätyn aineiston perusteella. Laadullista tutkimusta käytetään uusien mallien ja teorioiden perustana. (Hirsjärvi 2005, 152; Hirsjärvi 2007, 131–133; Kananen 2014, 16–17.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän valikoitumiseen vaikutti tutkimuskysymysten asettelu, joka edellytti kohderyhmän kokemusten ja subjektiivisten näkemysten avaamista. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tässä opinnäytetyössä kohdejoukko valikoitui harkinnanvaraisesti, jolloin voidaan olettaa haastatelluilla olevan käsillä olevan tutkimuskysymyksen kannalta keskeistä, spesifioitunutta tietoa. Harkinnanvaraista otantaa käytettäessä tutkija luo vahvan teoreettisen

tietoperustan, joka ohjaa aineiston hankintaa. Tutkijan aineistolähtöiset näkökulmat ja tulkinnat laajenevat tutkimuksen myötä. Myös tutkimuksen keskeiset teemat nousevat usein esiin vasta aineiston analysointivaiheessa. (Kiviniemi 2001, 68.) Kvalitatiiviselle tutkimukselle keskeisenä piirteenä pidetään hypoteesittomuutta, eli sitä, ettei tutkijalla ole ennako-oletuksia tutkimuksen tuloksista tai tutkimuskohteesta (Eskola & Suoranta 2008, 15, 19–20).

Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkimuksella voidaan pyrkiä selvittämään tutkimuskohteen merkityksiä kohdejoukolle. Ennen työn aloitusta tutkijan on selvitettävä itsellensä, ovatko työn kohteena olevat merkitykset kokemuksia vai käsityksiä. Kokemukset kertovat kohderyhmän omakohtaisista kokemuksista, käsitykset enemmän yhteisön ajattelumalleista ja perinteistä. (Laine 2015, 39–41.) Laadullisen tutkimuksen aineisto voidaan hankkia monella tapaa. Usein laadulliseen tutkimukseen liitetään haastattelu, mutta se ei ole ainoa tapa hankkia materiaalia. Tietoa voidaan kerätä esimerkiksi havainnoimalla, lomakehaastatteluilla tai käyttäen aiempaa materiaalia, kuten lehtiä, päiväkirjoja, valokuvia tai kirjeitä. (Vilkkä 2015, 122–123.)

9.4 Aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia kokemuksia ja käsityksiä siitä, miten etsivän nuorisotyön avulla voidaan tukea syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta. Tiedonkeruumenetelmäksi sopi teemahaastattelu, koska teemahaastattelu tuo kuuluviin haastateltujen äänen, ja sen avulla voidaan saada esiin tutkittavien tulkinnat ja merkitykset. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.)

Haastattelu on aineistonkeruumenetelmä, jonka tavoitteena on saada vastauksia käsillä olevan tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin. Haastattelutilannetta voidaan kuvata keskusteluksi, johon tutkija on tehnyt aloitteen ja jonka kuluessa hän pyrkii saamaan haastateltavalta häntä kiinnostaa tietoa. Tutkimushaastattelu tarjoaa haastatellulle mahdollisuuden kertoa omista kokemuksistaan ja tuoda esiin mielipiteitään. (Eskola & Vastamäki 2015, 27–28.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelijalla on valmiit teemat, joista keskustellaan, mutta ei välttämättä valmiita kysymyksiä. Strukturoidusta haastattelusta eroten haastattelijalla ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja eivätkä kysymykset välttämättä noudata tiettyä järjestystä. Alussa haastatteliija tarjoaa aiheen, josta keskustelu lähtee liikkeelle, mutta siitä eteenpäin keskustelu kulkee vastaajan ehdoilla. Kerätty aineisto analysoidaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, jotta saadusta aineistosta saadaan kokonaiskuva. Analysointi tuottaa yleensä uusia, tarkentavia kysymyksiä, jolloin haastattelusta voidaan tehdä uusintakierros tarkentavilla kysymyksillä. Teoriaan perehtyminen ennen haastattelun tekoa on tärkeää, koska teemojen muotoilu edellyttää aihepiirin tuntemusta. (Eskola & Vastamäki 2015, 28–29; Kananen 2014, 76–77.) Haastattelussa haastatteliija pyrkii luomaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen näkemyksen käsiteltävästä ilmiöstä. Esitetyt kysymykset ja aiheet vastauksineen rakentavat kokonaisuutta, jota haastatteliija käyttää analysointivaiheessa rakentaessaan näkemystä tutkittavasta aiheesta. (Kananen 2014, 72.)

Tuomen ja Sarajärven (2013, 73) mukaan haastattelun etu esimerkiksi lomakekyselyyn verrattuna on sen joustavuus. Haastatteliija voi tarvittaessa muuttaa kysymysten tai teemojen järjestystä parhaaksi katsomallaan tavalla. Haastattelutilanteen kannalta on hyödyllistä, jos haastateltava on saanut kysymykset etukäteen, jolloin hän on voinut valmistautua ja miettiä vastauksia ennakkoon. Itse haastattelutilanteen joustavuudella tarkoitetaan muun muassa sitä, että haastatteliija voi selventää kysymysten merkitystä, toistaa kysymyksiä tai oikaista väärinkäsityksiä. Puolistrukturoidun tai avoimen haastattelun käyttö voi tarjota tutkijalle sellaista tietoa, jota tämä ei itse olisi huomannut kysyä. Haastattelua voi johdatella esittämällä tarkentavia kommentteja tai kysymyksiä asioista, joita haastateltava on vastauksissaan nostanut esille. (Kananen 2014, 76.) Ennen haastattelujen aloittamista kävimme keskustelua haastattelusta ja haastateltavien sen hetkisestä tilanteesta. Nauhoituksesta oli kysytty haastateltavilta etukäteen, mutta varmistin asian vielä ennen tallentamisen aloittamista. Ennen haastattelun alkua haastateltavat allekirjoittivat myös suostumuslomakkeen (liite 2), jossa varmistin luvan aineiston käytöstä opinnäytetyötä varten.

9.5 Kohderyhmän kuvaus

Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat sekä etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleet nuoret, että etsivää työtä tekevät työntekijät. Opinnäytetyön lähtökohtana oli selvittää, kuinka etsivän nuorisotyö voi olla nuorten tukena ja mitä merkitystä yhteistyöllä on. Jo suunnitteluvaiheessa päätin, että tavoitteenani on löytää haastateltaviksi nuoria, jotka ovat olleet kontaktissa etsivän kanssa, mutta päässeet siitä jo niin sanotusti seuraavaan vaiheeseen. Tämä oli mielestäni perusteltua siksi, että etsivän nuorisotyön kontaktin merkitys on voinut jäsentyä nuorelle paremmin silloin, kun siitä on jo jonkin verran aikaa. Myös haastatteluhaluus voi olla suurempi.

Alun perin tarkoituksena oli, että opinnäytetyön toimeksiantaja toimisi välittäjänä, jonka kautta olisi mahdollista löytää haastateltavat nuoret. Suunnitelma kariutui nuorten haastatteluhaluttomuuteen, joten hain haastateltaviksi ensin etsivän nuorisotyön tekijät, joiden kautta löysin myös etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleet nuoret. Nuorten löytäminen haastatteluun oli yllättävän haastavaa, minkä myös Liisa Sorvoja havaitsi tehdessään kouluttamattomien alle 25-vuotiaiden nuorten kokemuksia tutkinutta pro gradu -tutkielmaansa vuonna 2009. Sorvojan mukaan nuorten saaminen haastatteluun on vaikeaa jo siksi, että haastateltavien tavoittaminen on vaikeaa. Saatu kontakti katkeaa helposti, jos puheyhteyttä saadaan ollenkaan. Tämä herättää kysymyksen siitä, miksi nuori ei halua tulla kuulluksi. (Sorvoja 2009, 33–34.)

Haastattelujen toteuttamiseksi otin yhteyttä kaikkiaan kuuteen etsivään nuorisotyöntekijään, joista yksi kieltäytyi haastattelusta ja yksi jo sovittu haastattelu kariutui aikatauluhaasteisiin. Yhteydenotto tapahtui ensin puhelimitse, jonka jälkeen lähetin etsiville sähköpostin (liite 3). Sähköpostissa kerroin opinnäytetyöstä sekä liitin oheen teemahaastattelurungon (liitteet 4 ja 5), jolloin he pystyivät halutessaan valmistautumaan. Aineiston kerääminen tapahtui teemahaastatteluilla marras-joulukuun 2016 aikana. Haastatteluista viisi tehtiin yksilöhaastatteluna ja yksi parihaastatteluna. Parihaastattelu oli perusteltua siksi, että kyseessä oli työpari, joka teki etsivää nuorisotyötä yhdessä. Etsivät nuorisotyöntekijät olivat iältään 28–46-vuotiaita. Haastateltujen koulutustaustat

vaihtelivat toisen asteen tutkinnosta korkeakoulututkintoon. Etsivää nuorisotyötä he olivat tehneet kahdesta vuodesta reiluun neljään vuoteen, ja kolmella heistä oli muuta aiempaa kokemusta nuorisotyön puolelta. Työntekijöiden haastattelussa pyrittiin löytämään vastauksia siihen, miten etsivällä nuorisotyöllä voidaan tukea syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta. Vastatessaan haastatteluun työntekijöillä oli mahdollisuus vastata sekä kokemuksiin että käsityksiin pohjautuen.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden avustuksella haastateltaviksi löytyi kolme nuorta, jotka olivat aiemmin olleet etsivän nuorisotyön asiakkuudessa. Haastatellut olivat iältään 19–21-vuotiaita. Olin yhteydessä myös neljänteen nuoreen, mutta alustavasta suostumuksesta huolimatta hän ei vastannut yhteydenottoihin enää myöhemmin. Nuorten kohdalla tutkittiin selkeästi heidän omia kokemuksiaan siitä, mitä merkitystä etsivällä työllä on heidän elämälleen ollut.

9.6 Aineiston analysointi

Aineiston analysointi on yksi tutkimuksen tärkeimmistä vaiheista. Analysointivaiheen alussa tutkijan tulee tarkistaa ja tarvittaessa täydentää tietoja. Tutkija varmistaa, että tiedot ovat virheettömiä ja mahdollisesti täydentää tietojaan joko tekemällä lisää haastatteluja tai pyytämällä täydennystä vastauksiin. (Hirsjärvi 2007, 216–217.) Laadullista tutkimuksen analyysiin ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa, sillä aineiston analyysiin on tarjolla useita eri vaihtoehtoja. Eskolan & Suorannan (1998) mukaan laadullisen aineiston analysointi onnistuu harvoin vain yhtä menetelmää käyttäen. Analyysitapojen rajat ovat myös varsin häilyvät ja eri menetelmät lomittuvat keskenään.

Laadullisesta tutkimuksesta puhuttaessa aineiston tavoitteena on perinteisesti ollut hypoteesien testaaminen, aineistosta on haettu vastauksia tutkimuskysymyksiin. Aineistosta voidaan kuitenkin myös keksiä hypoteeseja, jolloin tutkija voi parhaillaan löytää uusia näkökulmia. (Eskola 2001, 136.) Analysoinnin tavoitteena on selkeyttää aineistoa ja mahdollistaa uuden tiedon tuottaminen tutkitusta aiheesta (Eskola & Suoranta 2008, 137).

Toteutin aineiston analysoinnin käyttäen apunani teemoittelua ja aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aloitin aineiston analysoinnin (liite 6) heti sen keräämisen jälkeen kuuntelemalla tallenteet, jonka jälkeen yhteismitallistin eli litteroin materiaalin. Litteroinnilla tarkoitetaan esimerkiksi nauhoitetun haastattelun puhtaaksi kirjoittamista. Pääsääntönä on, että litterointia tehtäessä olisi tarkoituksenmukaista kirjoittaa ylös kaikki, mitä haastateltava on sanonut. Joskus päädytään kuitenkin siihen, että aineistosta litteroidaan vaan tutkimusongelmaan oleellisesti liittyvät osat. Tuolloin riskinä on, että jotain tutkimuksen kannalta oleellista voi jäädä alkuvaiheessa huomioimatta, ja siten tutkimuksen ulkopuolelle. (Hirsjärvi 2007, 217; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Litterointivaiheessa koin ajoittain haastavaksi erottaa toisistaan lopputuloksen kannalta oleelliset ja merkityksettömät vastaukset. Minimoidakseni vahingot litteroin käytännössä koko haastattelut. Kirjoittaessani käytin jonkin verran selkeitä lyhenteitä ja jätin pois äännähdykset sekä aihetta sivuavat esimerkit. Käytin litteroinnissa fonttikokoa 12 ja riviväliä 1,5, aineistoa kertyi kaikkiaan 52 sivua. Työläydestään huolimatta litterointi oli varsin antoisa työvaihe, sillä aineistossa oli useita mielenkiintoisia kommentteja, jotka olivat jääneet huomiotta haastattelutilanteessa.

Litteroinnin jälkeen vuorossa oli aineiston teemoittelu. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston jakamista asiayhteyden, eli teemojen mukaisiin osiin. Koska aineisto oli kerätty teemahaastatteluun, oli perusteltua jakaa aineisto haastattelurungon mukaisiin teemoihin. Tämä helpottaa aineiston käsittelemistä tehden siitä samalla helpommin hahmotettavan. (Eskola 2001, 143–144.) Teemoittelin aineiston tekstinkäsittelyohjelman leikkaa-liimaa-ominaisuutta käyttäen, ja liitin lainaukset toiseen tiedostoon, jossa jaottelin tekstin teemojen mukaan.

Teemoittelun jälkeen alkaa varsinainen analysointivaihe, jonka toteutin aineistolähtöistä analyysia mukaillen. Aineisto on usein teemoittelun jälkeen alkuperäisessä muodossaan, eikä kommenteista ole poistettu mitään. Aineistolähtöisessä analyysissä materiaalista poimitaan kiinnostavat ja tutkimuskysymyksiin keskeisesti liittyvät kohdat. Aineistolähtöisessä analyysissä

tutkija paneutuu materiaaliin syvästi, jonka jälkeen hän tulkitsee, mitä keskeisiä huomioita aineistosta tulee ilmi. Tutkijan tavoitteena on lähestyä aineistoa mahdollisimman objektiivisesti, jotteivat hänen aiemmat tietonsa tai käsityksensä vaikuta lopullisiin päätelmiin. Pyrkimyksestä huolimatta aineistolähtöinen analyysi on usein kokonaisuus, johon vaikuttaa aineiston tulkinnan lisäksi tutkijan ennakko-oletukset. (Eskola & Suoranta 1998; Eskola & Suoranta 2008, 155–156.)

Aineiston käsittelyn ja hahmottamisen helpottamiseksi aineiston pelkistäminen analyysin yhteydessä on järkevää. (Eskola 2001, 145–146.) Aloitin aineiston pelkistämisen ja luokittelun käyttäen samaa tiedostoa, johon materiaali oli teemoiteltu. Lainauksien pelkistäminen helpottui, kun alkuperäinen teksti oli vieressä tukena. Jaoin lainaukset sisällönanalyysin mukaisesti teemahaastattelun runkoa mukaileviin kokonaisuuksiin, jotka luokittelin ala- ja yläkäsitteitä apuna käyttäen loogisiksi kokonaisuuksiksi (liite 7).

Aineiston sisällönanalyysi jatkui tulososiossa, jossa materiaaleista saatua tietoa tutkitaan aiempien teoria- ja tutkimustulosten valossa. (Vilka 2015, 170). Tulososiossa hyödynsin suoria lainauksia haastatteluista, sillä ne lisäävät luotettavuutta, luoden lukijalle aidontuntuksia mielikuvia. Lainaukset tuovat tekstiin myös elävyyttä, päästäen lukijan lähemmäs haastateltujen ajatusmaailmaa. Aineistolainauksilla voidaan vahvistaa tutkijan tekemien tulkintojen luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 2008, 152.)

10 Tutkimustulokset

10.1 Nuorten kokemuksia etsivästä nuorisotyöstä

Haastattelin opinnäytetyötäni varten kolmea nuorta, jotka olivat olleet etsivän nuorisotyöntekijän asiakkuudessa joitakin vuosia aiemmin. Kaksi heistä suoritti parhaillaan toisen asteen tutkintoa, kolmas haki töitä ja suunnitteli jatko-opintoja korkeakoulussa. Haastattelemistani nuorista yksi oli ottanut yhteyttä etsivään

nuorisotyöntekijään oma-aloitteisesti ja kaksi oli päätynt asiakkuuteen viranomaisilmoituksen kautta. Toinen ilmoituksen kautta tulleista oli jättänyt koulun kesken, jolloin oppilaitos teki nuorisolain (72/2006, 11. §) mukaisen ilmoituksen etsivälle nuorisotyöntekijälle. Toinen nuori päätyi etsivän nuorisotyön pariin työ- ja elinkeinoviranomaisen tekemän ilmoituksen perusteella. Nuorista kaksi oli kuullut etsivästä nuorisotyöstä ennen kontaktin alkua, yhdelle työmuoto oli uusi.

Tulin tähän että saan nuorisoetsivältä apua, että auttaa ettimään erilaisia vaihtoehtoja.

Joltain taholta kysyttiin, että saako etsivä ottaa minuun yhteyttä. Mä olin silloin vähän silleen, että ei ois tullu itelläni otettua yhteyttä. Niin se oli sit helpompi, että ne ottaa sieltä.

Kaikki haastatellut nuoret suhtautuivat etsivään nuorisotyöntekijään myönteisesti. Asiakassuhteen alkuvaiheessa esiintyi usein pientä epävarmuutta, joka liittyi luottamukseen tai epätietoisuuteen siitä, mitä etsivä työ pitää sisällään. Luottamus rakentui kuitenkin kaikilla varsin nopeasti, mihin vaikutti paljolti se, että kaikki nuoret tiedostivat tarvitsevansa apua. Yhteistyön alkuvaiheeseen vaikutti myönteisesti, jos nuori oli kohdannut etsivän ennen asiakkuuden alkua esimerkiksi nuorisotalolla tai nuortenpajalla.

Se oli vaan mukava etsivän kanssa työskennellä kun sen ties ennaltaan, että ei se tuottanu mitään vaikeuksia mennä.

Haastatellut nuoret kokivat myönteiseksi sen, että työntekijä antoi nuorelle sekä tilaa että aikaa. Nuoret mielestä etsivän nuorisotyöntekijän tavoitteet olivat samanlaisia kuin heillä itselläänkin, mutta joskus nämä esittivät myös uusia ehdotuksia, minkä nuoret kokivat positiiviseksi.

[Suostuin yhteistyöhön] ihan hyvillä mielin, tiedostin sen, että tarviin apua.

Tiesinhän minä, että olenhan minä vaarassa syrjäytyä, kun en ole töissä ja olen vain kotona ja minulla ei ole koulutuspaikkaa.

Olihan siinä pieniä ennakkoluuloja rueta luottamaan, mutta kyllä se sitten meni nopeesti ohi.

Elämäntilanne, mitenköhän mie sanosin tämän, se oli vaikee. Olin koulussa ja töissä, sit siinä oli kaikkee muutakin päällä. Se oli semmosta tunnemylläköintiä joka suuntaan.

Nuoret saivat itse päättää siitä, missä asioissa yhteistyötä tehtiin. Työ lähti nuoren tarpeista. Tapaamiset, niiden ajankohdat ja paikat sovittiin yhdessä nuoren kanssa, tämän ehdoilla. Yhden nuoren mukaan työntekijä oli usein suhteessa se aktiivisempi osapuoli, mutta ajan kuluessa nuori alkoi saada enemmän ja enemmän vastuuta, kunnes pystyi hoitamaan joitakin asioita jo täysin itsenäisesti. Nuoret saivat itse päättää, mitä tahoja yhteistyössä oli mukana ja kenelle nuoren tietoja luovutettiin.

Siin pitää voittaa se luottamus siihen nuoreen, ennen kui se uskaltaa tulla niin kuin siihen ees mukaan ja ettimään niinku niitä ratkasuja.

Aina kysyttiin, et saako kertoa eteenpäin, niin sitten sai jos annoin luvan. Sitten myös jos kysyttiin jotakin asiaa, oli saatettu kysyä nimettömänä.

Kun yhteistyö etsivän nuorisotyöntekijän kanssa alkoi, kaksi nuorista oli peruskoulupohjalla takanaan kesken jääneitä opintoja, yksi opiskeli toisella asteella. Haastatelluista osa oli tarvinnut etsivän nuorisotyöntekijän apua arjen asioiden hoitamiseen, jolloin työntekijä oli tukena asioitaessa muun muassa TE-palveluiden ja Kelan kanssa. Apu oli konkreettista tukea esimerkiksi papereiden täytössä ja tarvittaessa etsivä nuorisotyöntekijä lähti nuoren tueksi viranomaistapaamisiin. Kaksi nuorta sai etsivältä nuorisotyöntekijältä jatko-opinto-ohjausta tai pääsykoepreppausta. Työntekijä auttoi nuoria myös saamaan kontaktin kolmansiin osapuoliin, kuten psykologisiin tai kasvatus- ja perheneuvolan sosiaalityöntekijään.

Monia kohtia oli mitä mie en ymmärtäny niin se joskus tuli ihan käymään minun luona ja sit täytettiin yhdessä tai sit minä menin käymään sen luona.

[Etsivä nuorisotyöntekijä] opetti hoitamaan niitä asioita.. että ei tänä päivänä tuota minkäänlaisia ongelmia.

Kaikki haastatellut nuoret olivat motivoituneita yhteistyöhön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Haastatelluista ketään ei ollut veloitettu yhteistyöhön, vaan se oli lähtenyt vapaaehtoisuudesta, jota nuorille oli myös korostettu. Kaksi haastatelluista kiitti erityisesti yhteistyön joustavuutta; jos nuori

koki, ettei juuri sillä hetkellä jaksaa, tapaaminen voitiin siirtää myöhemmäksi. Yhteistyö ei ollut suorittamista, vaan siihen kuului myös keskustelua ja kahvittelua, rentoa yhdessäoloa. Etsivää nuorisotyöntekijää ei koettu viranomaistoimijaksi, mitä hän ei olekaan, vaan työntekijä oli nuorille enemmän rinnalla kulkija, tukihenkilö. Kokonaisuutena yhteistyö etsivän nuorisotyöntekijän kanssa sai nuorilta kiitosta, yhteistyö oli koettu vain ja ainoastaan positiiviseksi kokemukseksi. Kaksi haastatelluista koki, että etsivän nuorisotyöntekijän kanssa tehdyllä yhteistyöllä oli huomattava vaikutus nuorten tämänhetkiseen elämäntilanteeseen. Toinen heistä koki suhteen etsivään nuorisotyöntekijään olleen ratkaiseva tekijä sille, että nuori sai apua ongelmiinsa ja pääsi takaisin kiinni elämäänsä. Yksi nuorista oli sitä mieltä, että etsivän nuorisotyöntekijän kontakti ei ole ollut mitenkään ratkaisevassa asemassa hänen elämässään. Nuori sai etsivältä apua ja neuvoja, mutta koki, että olisi päässyt samaan lopputulokseen myös ilman ulkopuolista apua.

Tosi mukava et oli tukihenkilönä semmonen ihminen.

Mä voin sanoa et sillä oli tosi iso merkitys mulle et mä sain mun elämän raiteilleen takas. Että jos sitä tukea ei olis tavallaan etsivältä nuorisotyöltä ja nuokkarilta tullu mitä mä silloin sain, ja saan edelleen, niin emmää tässä enää istus.

En mie tiä et jos sitä ei ois ollu niin varmaan aika monet asiat ois menny sotkuun. Kun ei ois tullu hoidettuu sit ite niitä niin hyvin ja ajallaan.

Kaksi nuorista oli kuullut etsivästä nuorisotyöstä aiemmin, kohdattuaan työntekijän nuokkarilla tai nuortenpajalla. Kuitenkin kaikki haastattelemani nuoret olivat sitä mieltä, että etsivän nuorisotyön tulisi tehdä itseään tunnetummaksi. Nuorten mielestä tiedotusta tulisi lisätä, lisäten tietoisuutta siitä, minkälaisissa asioissa etsivä nuorisotyö voi tukea nuorta. Näin voitaisiin välttää se, ettei etsivästä nuorisotyöstä tulisi liian suppeaa käsitystä, koska toimintamallit ja -menetelmät voidaan usein muokata nuoren tarpeiden mukaiseksi. Kaksi haastatelluista nuorista oli asunut myös muilla paikkakunnilla, eivätkä he olleet törmänneet etsivän nuorisotyön tiedotteisiin tai työntekijään missään ympäristöissä (fyysiset tiedotteet, sosiaalinen media, kouluvierailut).

Tietysti tunnettavuutta voisi lisätä, minusta tuntuu, et kovinkaan moni ei tiedä, mikä se on.

Jollain konstilla tunnetummaksi ja tunnetummaksi siinä, missä asioissa voi auttaa, ettei tuu liian suppeeta kuvaa.

10.2 Etsivä nuorisotyö osana nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyä

10.2.1 Asiakkuuden alkaminen

Etsivän nuorisotyöntekijän ja nuoren yhteistyö voi alkaa monella eri tapaa. Etsivän työn lähtökohtana on avoimuus, jota nuorisotyöntekijä pyrkii usein mahdollistamaan tekemällä itseään tutuksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi etsivän työtilan avoimia ovia, jolloin kaikki nuoret taustoistaan riippumatta ovat tervetulleita paikalle. Kaikilla etsivillä ei kuitenkaan ole käytettävissään sellaisia tiloja, joihin nuori voisi tulla vaan rennosti olemaan, ja toisaalta kaikki nuoret eivät tulisi paikalle vaikka tilat olisikin. Kaikki haastatelluista etsivistä nuorisotyöntekijöistä kertoivat tekevänsä itseään tutuksi jalkautumalla kuka minnekin, esimerkiksi nuorisotalolle, kouluille, erilaisiin tapahtumiin sekä kaupungille. Tunnettavuuden lisääminen helpottaa kontaktin ottoa; kun etsivä tunnustetaan kaduilla, voivat ihmiset tulla helpommin kertomaan huolestaan.

Avoimet ovet, eli ne tilat missä etsivä nuorisotyö on, se on tavallaan markkinoitu niille nuorille. Eli kuka tahansa saa tulla paikalle silloin kun haluaa.

[Kontaktin saaminen on helpompaa] silloin, jos on aiempi tuttuus. Mä koetan tehdä silleen, et nuoret tuntis mut tästä nuokulta tai koululta tai jostaki.

Useimmista haastatteluista kävi ilmi, että nuoret tulevat usein hakemaan apua etsivältä omatoimisesti, todettuaan tarvitsevansa tukea jollain elämänsä osa-alueella. Joskus ilmoitus tuen tarpeesta tulee myös nuoren läheisiltä, kuten perheeltä tai ystäviltä. Toisinaan nuori ottaa kaverin mukaansa tullessaan etsivän luo ensimmäistä kertaa. Kaikki etsivät kokivat helpommaksi sen, jos nuori tuntee tai tietää etsivän nuorisotyöntekijän ennalta. Silloin yhteistyön alkaminen on usein

luontevampaa. Yhteistyön toimivuuden kannalta on parempi, jos yhteydenotto tulee joko nuorelta itseltään tai tämän läheisiltä kuin että nuoresta tulee viranomaisilmoitus.

Aika helppoa on se kontakti saada, koska ne tulee ihan selkeesti jotain hakemaan tai jossain on tullu ongelma.

Nuoria tulee etsivän nuorisotyön piiriin myös nuorisolain (1285/2016, 11§) mukaisen viranomaisilmoitusten kautta. Haastateltujen mukaan viranomaisilmoituksia tai yhteydenottopyyntöjä tulee etenkin sosiaalitoimesta ja TE-hallinnosta. Myös koulut ilmoittavat koulupudokkuudet, mutta kahden haastattelun mukaan koulujen ilmoitukset ovat viime aikoina vähentyneet. Toisaalta yksi haastatelluista koki, että etsivä nuorisotyö on tullut viranomaispuolella tunnetummaksi, ja sen myötä ilmoituksia tulee määrällisesti enemmän ja monipuolisemmin eri viranomaistoimijoilta. Aineiston mukaan ensimmäinen yhteydenotto nuoreen päin hoituu yleensä puhelimitse, joskus etsivät voivat myös laittaa tekstiviestin, lähettää kirjeen tai mennä käymään nuoren ovella. Sosiaalisen median kautta yhteydenottoja tehdään harvoin.

10.2.2 Etsivän nuorisotyön muodot

Etsivien nuorisotyöntekijöiden kokemuksen perusteella luottamuksen syntyminen mahdollisimman nopeasti nuoren ja työntekijän välille on toimivan yhteistyön perusta. Etsivä lähtee rakentamaan luottamusta heti ensimmäisestä kontaktista. Kaksi haastatelluista koki, että rehellisyys on tärkeintä suhteen luomisessa. Myös avoimuus ja toiminnan läpinäkyvyys koettiin toimivan yhteistyön edellytyksiksi. Etsivän tulee olla aikuinen, joka seisoo sanojensa takana ja johon nuori voi tarpeen vaatiessa turvata.

Ollaan avoimia ja ollaan niinku rehellisiä, ollaan siinä läsnä, et ihan niin ku aidosti. Et ei pyöritellä paperia tai olla puhelimesta vaan kohdataan.

Se on ihan täysi rehellisyys eli meillä on ollu aina se tapa, että mitään ei tehdä selän takana, nuori tietää ihan kaikki.

Kolmen työntekijän mukaan toiminnalliset keinot ovat usein hyviä; esimerkiksi pienryhmätoiminta, nuotta-valmennus sekä leirit ja retket murtavat jäätä ja lisäävät yhteisöllisyyttä. Joskus luottamuksen syntyminen vie paljon aikaa, ja vaatii työntekijältä sinnikkyyttä.

Se ensimmäinen askel, nuori hyväksyy meidät siihen vierelle. Se on varmaan se ensimmäinen, että kun hän hyväksyy meidät siihen ja luottaa siihen tai päättää, että jostain hänen täytyy saada apua.

Etsivän nuorisotyön asiakkaat ovat monenlaisia ja tulevat hyvin erilaisista lähtökohdista. Työntekijän omalla asenteella on merkittävä rooli yhteistyön onnistumisen kannalta. Haastateltujen mukaan etsivältä edellytetään kykyä kohdata erilaisuutta sekä sietää epävarmuutta. Työtä tehdään paljon omalla persoonalla, joten työntekijä joutuu laittamaan itsensä likoon joka kerta.

Koska nuorten tarpeet ovat erilaiset, eikä kahta samanlaista nuorta ole, ei ole myöskään takuutoimivia menetelmiä. Eräs haastatelluista kertoi kokeilleensa uransa alkuvaiheessa kolmen tapaamisen toimintamallia, mutta hylkäsi sen pian toimimattomana.

Kun sitä menetelmää ei ole niin se on ehkä semmonen paras menetelmä.

Kun se [nuori] pölähtää siitä ovesta niin osaat jotakin sanoakin tai sit et sulla on rohkeus suoraan sanoa, et en mie oikeasti tiiä, et nyt pitää lähteä ehtimään, et selvitetään yhdessä.

Aina nuori ei kuitenkaan halua ottaa apua vastaan. Etsivillä nuorisotyöntekijöillä on erilaisia toimintamalleja niihin tilanteisiin, jolloin nuori ei vastaa yhteydenottoon toivotulla tavalla. Yksi haastatelluista kertoi kysyvänsä nuorelta, että voiko soittaa tälle myöhemmin ja kysellä kuulumisia. Nuoret antavat usein luvan, ja silloin etsivällä on ”oikeus” ottaa uudelleen yhteyttä. Kaksi etsivistä kertoi odottavansa sopivaksi katsomansa ajan ennen uutta yhteydenottoa. Jos nuoresta tulee pian uusi ilmoitus, yhteyttä otetaan herkemmin ja nopeammin.

Jos nuori torjuu kontaktin katellaan ja kuulostellaan et tuleeko muualta ilmoituksia tai huolenaiheita tästä samasta nuoresta. --- Ei jätetä unholaan, mutta silleen, että iholla ei ihan koko ajan olla.

10.2.3 Nuorten elinolot

Haastatteluaineiston perusteella nuorten elinoloissa on tapahtunut viime vuosina muutoksia, joilla on ollut pääsääntöisesti negatiivisia vaikutuksia. Kaikissa haastatteluissa nousi esiin perheiden lisääntyneet talousvaikeudet, jotka pahimmillaan vaikuttavat jopa nuorten opiskelumahdollisuuksiin. Jos perheen taloudellinen tilanne on kovin tiukka, nuori voi joutua jättämään opinnot kesken taloudellisen tuen puuttuessa. Myös totutusta elintasosta luopuminen näyttäytyy vaikeana; vanhemmat yrittävät tarjota nuorelle sen, mihin tämä on tottunut, huolimatta siitä, että talouden tulot ovat pienentyneet.

Semmonen epärealismi, missä perheet ja nuoret ehkä elää, niin jotenkin tuntuu että se on ehkä kasvanu.

Kahdessa haastattelussa nousi esiin myös erilaisten tukimuotojen aiheuttamat kannustinloukut. Jos nuori tekee osa-aika- tai keikkatyötä tai on osa-aikainen yrittäjä, on toimeentulo haastavampaa, koska pienetkin tulot voivat vaikuttaa alentavasti erilaisiin etuisuuksiin. Nuoret eivät ole motivoituneita lähtemään matalapalkka-alojen töihin, sillä työnteolla ei välttämättä ole mainittavaa taloudellista vaikutusta. Yksi työntekijöistä kritisoi nykyistä työmarkkinatilannetta siitä, ettei se palvele kaikkia nuoria. Vaikeammin työllistyville pitäisi olla enemmän mahdollisuuksia tuettuun työllistymiseen tai koulutukseen.

Kaikki haastatellut tekivät etsivää nuorisotyötä pienillä itäsuomalaisilla paikkakunnilla, joissa kaikissa oli havaittavissa palveluiden kaventumista. Esimerkiksi TE-palveluiden ja Kelan toimipisteitä on harvennettu tai ne ovat auki vain hyvin rajallisesti. Myös ammatillisen koulutuksen puute nähtiin haasteena.

Kolmessa haastattelussa annettiin yhteiskunnalle kiitosta siitä, että se leikkauksista huolimatta yrittää vastata nuorten tarpeisiin tavalla tai toisella. Palvelurakenteita muutetaan, ei välttämättä vain nuorten, vaan ennemmin kaikkien kansalaisten tarpeita vastaaviksi. Nuorille kohdennetaan omia toimia, kuten nuortenpajatoimintaa ja nuorisotakuuta. Monet nuorille suunnatut toimet ovat hanke pohjaisia, mikä toisaalta mahdollistaa monenlaiset kokeilut, mutta ei anna takuuta toiminnan jatkuvuudesta. Etsivän nuorisotyön merkitys

sanansaattajana nuoren ja päättäjien välisessä tiedonkulussa nousi esiin yhdessä haastattelussa. Etsivä nuorisotyö koettiin merkitykselliseksi linkiksi, jolla nuorten ääni saadaan kuuluviin.

Etsivä nuorisotyö on aika näppäimellä siinä muutoksessa, olla osana siinä ja viedä sitä viestiä.

10.2.4 Syrjäytyminen hyvinvoinnin uhkana

Kaikki haastatellut etsivät nuorisotyöntekijät kokivat syrjäytymisen määrittelyn varsin haastavaksi, eikä sille löytynyt yksiselitteistä määritelmää. Useissa haastatteluissa korostui nuoren oma kokemus, eli nuori voidaan määritellä syrjäytyneeksi viime kädessä vasta, jos nuori kokee itse niin. Yksi haastatelluista huomautti kuitenkin, että tilanne voi olla myös toisin päin. Vaikka nuori olisi työntekijän silmin katsottuna kiinni kaikissa mahdollisissa palveluissa, voi tämä silti kokea olevansa syrjäytynyt.

Myös työntekijöiden, nuorten ja yhteiskunnan syrjäytymiselle asettamien raamien ero puhutti. Jos nuori kokee olevansa syrjäytynyt, voi työntekijä ottaa tämän huomioon kohdatessaan nuoren, mutta se ei vaikuta yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin. Jos nuori ei ole yhteiskunnan silmissä ”riittävästi syrjäytynyt”, voi yhteiskunnan tarjoamat tuet ja resurssit jäädä nuoren tarpeiden kannalta vaillinaisiksi. Joskus on tilanteita, joissa nuori näyttäytyy selkeästi riskiryhmään kuuluvana, ollen kaikkien palveluiden ulkopuolella, mutta tällä on kuitenkin selkeä visio siitä, mitä tulevaisuudelta haluaa, eikä hän koe tarvitsevansa yhteiskunnan tukea.

Tavallaan koetaan, et sä oot jääny ulkopuolelle jostakin, vaikka sä oisit kaikissa toimenpiteissä, niin silti nuori voi kokea olevansa syrjäytynyt. --- Tai sit se voi olla nuori, joka on oikeasti tipahtanu. Meidän yhteiskunta on unohtanu, että tämmönen on olemassa.

Syrjäytymisriskin ja syrjäytymisen välinen käsitteellinen ero oli haastatteluissa varsin heiveröinen. Syrjäytymisriskin nähtiin kehittyvän pienistä asioista, jotka alkavat kasaantua vaikeuttaen nuoren selviytymistä arjesta. Haastateltujen

mukaan ongelmat alkavat usein ongelmista koti- tai perheoloissa tai vaikeuksista koulussa. Myös rajut muutokset elämäntavoissa voivat kieliä ongelmista, nuori jättäytyy aiemman elinpiirinsä ulkopuolelle tai suhtautuu välinpitämättömästi asioihin, jotka olivat ennen tärkeitä.

Et tavallaan se elämä, se alkaa vähän jotenkin lipsua. Tai käyttäytyminen muuttuu hyvin semmoiseksi välinpitämättömäksi vaikka omaa hyvinvointia kohtaan.

Syrjäytymistä määriteltäessä aineistossa toistui ulkopuolisuus useammalla elämän osa-alueella; toimenpiteiden, palveluiden ja tukien ulkopuolelle jääminen. Käytännössä tämä nähtiin esimerkiksi koulupudokkuutena tai jäämisenä paja- tai työtoiminnan ulkopuolelle. Myös taloudellinen tilanne liitettiin syrjäytymiseen, työntekijöiden mielestä syrjäytynyt tai syrjäytymisuhan alla oleva nuori on usein taloudellisesti heikoilla. Usein kuvioon liittyvät tavalla tai toisella erilaiset mielenterveys- tai päihdeongelmat. Päihteillä pyritään ehkä turruttamaan olosuhteiden aiheuttamaa ahdistusta ja pahoinvointia.

Ehkä [nuori] riippuu jonkun toimeentulotuen tai ei senkään varassa.

Alkaa kokea olevansa ulkopuolella tästä yhteiskunnasta, ei oo enää sitä paikkaa siinä yhteisössä tai porukassa.

Kahdessa haastattelussa syrjäytyminen nähtiin ikään kuin kehänä; ensin nuori putoaa isolta pyörältä, jääden yhteiskunnan palveluiden ja koulutuksen ulkopuolelle. Tilanteen pahentuessa nuori alkaa pudota myös pienemmältä kehältä, jolloin sosiaaliset suhteet, ystävät ja perhe jäävät toissijaisiksi ja nuori eristetään tai hän pyrkii eristäytymään ympäröivästä yhteisöstä. Ystävien ja kavereiden merkitys syrjäytymiskeskustelussa nousi sitä suuremmaksi, mitä nuorempi nuori oli kyseessä. Irtautuminen ystävistä oli kolmen haastatellun mielestä havaittavissa etenkin nuorempien syrjäytymisuhan alla elävien kohdalla.

Yksi haastatelluista muistutti, että etsivän nuorisotyön asiakkaana on eri-ikäisiä nuoria. Haastatellun mukaan on merkittävä ero siinä, puhutaanko syrjäytymisuhan yhteydessä 15-vuotiaasta, jolla ei ole opiskelumotivaatiota, vai 29-vuotiaasta, joka ei ole suorittanut peruskoulua loppuun. Toimenpiteet, joihin nuoria ohjataan, riippuvat nuoren lähtökohdista. Toimintamallit rakentuvat

yksilökohtaisesti kunkin tarpeiden mukaisesti. Ensin nuoren kanssa katsotaan suurimmat huolet, ja sitten selvitetään, miten nuori selviää arjesta ja mihin kaikkeen hän tarvitsee ja haluaa tukea.

Me kartoitetaan että missä mennään, että mikä siellä on ehkä se akuutein ongelma. Useinhan se on raha.

Haastattelujen mukaan etsivä nuorisotyö ei itsessään tarjoa konkreettisia mahdollisuuksia. Keskusteluyhteyden avaaminen nuoren ja työntekijän välille on alkuvaiheessa ainoa tuki, mitä etsivä voi nuorelle tarjota. Kun yhteys saadaan luotua, voidaan lähteä selvittämään, mitä nuori tarvitsee. Silloin esiin nousevat työntekijän verkostot ja kunnan tai kolmannen sektorin tarjoamat palvelut.

Se on varmaan se yks mitä ne nuoret saa täällä etsivässä kokea, et heitä on kuunneltu eka kerran.

Yksilöllisen työn ohella etsivä nuorisotyö käyttää tilanteesta riippuen tavoitteellisia ryhmä- tai leiritoimintoja. On kuitenkin hyvin tapauskohtaista, kuinka nuoret suhtautuvat niihin. Vaikka työntekijän kannalta uuteen nuoreen olisikin helpompi tutustua esimerkiksi leirillä, eivät nuoret ole heti valmiita sitoutumaan mihinkään, missä on mukana myös muita. Etsivän nuorisotyöntekijän luomat verkostot alueen muihin toimijoihin ovat keskeisessä roolissa nuoren tukitoimia suunniteltaessa. Nuoren kanssa keskusteltaessa voidaan tuoda esille palveluita, joita nuori voisi tarvita. Apua ja neuvoa voidaan kysyä myös nimettömänä, jos nuori ei ole halukas antamaan tietojaan muille osapuolille. Kaikki haastatellut kertoivat tekevänsä yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa, etenkin mielenterveys- ja päihdepalveluiden rooli korostui. Myös TE-hallinto, Kela, nuortenpajat, koulut ja oppilaitokset, puolustusvoimat, liikunta- ja kulttuuritoimi sekä kolmannen sektorin järjestöt ovat usein etsivän nuorisotyöntekijän yhteistyökumppaneita.

Lähetään yhdessä ettimään niitä polkuja ja kokeilemaan ja yhdessä miettimään, semmosta rinnalla kulkemista.

10.2.5 Kehittämiskohteet

Haastattelun päätteeksi etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä kysyttiin, miten työntekijät haluaisivat uudistaa etsivää työtä tai mitkä asiat kaipaisivat parannusta. Haastatteluissa ei noussut yhtä epäkohtaa ylitse muiden, vaan kehittämiskohteita löytyi monilta eri osa-alueilta. Yksi haastatelluista toivoi, että etsiville nuorisotyöntekijöille saataisiin valtakunnallinen kattojärjestö, joka vastaisi muun muassa työntekijöiden edunvalvonnasta ja seisoi yksittäisten työntekijöiden takana. Kahdessa haastattelussa nousi esiin yhtenäisen työnkuvan puute. Aineiston mukaan jokainen etsivä tekee työstä oman näköisen, mikä johtaa siihen, että työn toteutus voi vaihdella paljon kunnasta riippuen. Liian tiukat määräykset eivät saaneet kannatusta, mutta jonkinlaiset yhtenäiset toimintamallit tulisivat työntekijöiden mukaan tarpeeseen.

Jos meillä ois se selkee työnkuva et mitä tästä työstä halutaan niin se ehkä helpottais asiakkaan ohjaamisessa. Mutta sitten se taas toisaalta lois sen, ettei vois tehdä sitä mitä se kunta tarttee ja mitä ne meidän nuoret tarttee. Se on semmonen kakspiippunen juttu.

Kaikissa haastatteluissa puhe kääntyi tavalla tai toisella rahoitukseen. Toisaalla rahoituksen nähtiin olevan tällä hetkellä kohtalaisen vakaa, kun taas osa haastatelluista oli sitä mieltä, että Opetus- ja kulttuuriministeriön kohdentama tuki on liian epävarma. Rahoituksen epävarmuus aiheuttaa paljon vaihtuvuutta etsivien nuorisotyöntekijöiden keskuudessa. Aineiston mukaan alalle kaivattaisiin myös kohdennettua koulutusta, sillä nyt etsivää nuorisotyötä voi tehdä varsin monenlaisista taustoista tulevat työntekijät.

11 Johtopäätökset

Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleet nuoret ovat kokeneet yhteistyön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on heille ollut. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että yhteistyön kestosta tai lähtökohdista riippumatta nuoret ovat kokeneet yhteistyön myönteiseksi. Ne nuoret, joilla oli yhteistyön alkaessa ongelmia useammalla

elämänhallinnan osa-alueella, ovat kokeneet kontaktin merkityksellisemmäksi kuin nuoret, joilla haasteita oli vähemmän. Toisena tavoitteena oli selvittää, kuinka etsivä nuorisotyöntekijä voi tukea syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta. Työntekijät nimesivät parhaiksi nuoren syrjäytymisen ehkäisemistä tukeviksi menetelmiksi vapaaehtoisuuden ja toisaalta vapauden tehdä työtä yksilön tarpeita vastaavasti.

Nuorisolakiin (1285/2016) kirjattu etsivän nuorisotyön vapaaehtoisuuden periaate erottaa etsivän nuorisotyön monista muista kunnan nuorille tarjoamista palveluista. Vapaaehtoisuus sai kiitosta niin työntekijöiden kuin nuortenkin haastatteluissa. Nuoret kokivat vapaaehtoisuuden mahdollistaneen sen, että heillä oli enemmän tilaa ja aikaa päättää heitä koskevista asioista ja aito mahdollisuus vaikuttaa yhteistyöhön. Vapaaehtoisuus ilmeni myös kynnyskysymyksenä, se oli ajoittain ratkaiseva tekijä yhteistyösuhteen synnyssä. Huhtajärven (2008, 446) mukaan vapaaehtoisuus tulee mukaan heti yhteistyön alkumetreillä, sillä nuori voi itse päättää, kehittykö kontakti yhteistyöksi. Yhteistyön alettua nuori voi määritellä asiat, joissa yhteistyötä tehdään. Nuoren sitoutuminen vapaaehtoisuuteen voidaan toisaalta nähdä vapaudella vastuuttamisena, nuori ottaa itse vastuuta tekemisistään, koska tällä on myös mahdollisuus kieltäytyä (Puuronen 2014, 26–27).

Etsivän nuorisotyöntekijän ammatillisuus löytyy taidosta kohdata nuori. Työntekijän tulee olla samalla tasolla nuoren kanssa ja puhua samaa kieltä kuitenkin muistaen, että on suhteessa työntekijänä, ei kaverina. (Puuronen 2014, 25.) Aineistosta ilmeni sekä nuorten että työntekijöiden arvostavan rentoa otetta, jota työntekijät usein käyttävät toimiessaan nuorten kanssa. Nuorten ongelmia selvitetään ja etsitään oikeita palveluita, mutta toisinaan on aikaa myös olla, ilman suorituskeskeisyyttä. Jotkut nuoret hakevat etsivästä nuorisotyöntekijästä luotettavan, vakaan aikuisen mallia. Myös Huhtajärven (2008, 448) mukaan nuoret kaipaavat aikuiskontaktia ja tunnetta siitä, että heidät otetaan vakavasti. Etsivässä työssä korostuu tasavertaisuus ja yhdessä kulkemisen ajatus. Työn lähtökohdana on näkemys siitä, että jokainen nuori on itse paras asiantuntija omissa asioissaan ja hänelle kuuluu myös suurin vastuu. (Puuronen 2014, 26–27.)

Haastatteluista käy ilmi, että luottamuksen syntyminen nuoren ja työntekijän välille vie toisinaan aikaa. Etenkin työntekijöiden kokemuksen mukaan yhteistyön alkuvaiheessa on merkitystä sillä, kuinka nuori on päätenyt etsivän nuorisotyön palveluiden piiriin. Jos nuori tulee asiakkuuteen omasta halustaan tai läheistensä ilmoituksesta, on yhteistyön alku usein helpompaa kuin jos ilmoitus tulee viranomaistaholta. Luottamuksen kehittyminen voi olla hyvinkin aikaa vievä prosessi, aineiston mukaan ensimmäisen kontaktin ja tapaamisen välillä saattaa mennä jopa vuosia. Luottamuksen rakennuttua työntekijästä tulee parhailaan nuoren luottohenkilö, joka on nuoren tukena viranomaistapaamisissa tai palveluiden piiriin hakeuduttaessa (Juvonen 2015, 22–23).

Aineiston ja kirjallisuuden mukaan etsivä nuorisotyö kohtaa monista eri lähtökohdista tulevia nuoria (mm. Bamming & Hilpinen 2016, 15–17). Osa nuorista tarvitsee apua vain hetkellisesti, hakeakseen toimeentulotukea tai etsiessään asuntoa. Toisten kanssa yhteistyö saattaa jatkua vuosia, taustalla ollessa esimerkiksi jatkuvia pettymyksiä ja neuvottomuutta oman elämän suhteen. Etsivän nuorisotyön asiakkuuteen voi päätyä montaa reittiä, mutta voidaan katsoa, että useimmat viranomaisilmoituksen perusteella tulleet nuoret täyttävät ainakin joitain edellytyksiä, joiden perusteella heidän voidaan katsoa olevan syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhan alla. Etsivä nuorisotyö voidaan määrittää työksi, jota tehdään syrjäytymisriskissä elävien tai syrjäytyneiden kanssa (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 22.)

Etsivän nuorisotyön rikkaus ovat ne tuhat tapaa, jolla työtä voidaan toteuttaa. Etsivä nuorisotyö saa rahoituksensa Opetus- ja kulttuuriministeriöltä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016a) ja siitä määritetään nuorisolaissa (1285/2016, 10.–12. §), mutta kumpikaan ei määritä, kuinka työtä tulee tehdä. Aineiston perusteella voidaan katsoa, että työtä tehdään yksilön tarpeista lähtien. Toimintamalli on ilmeisesti vastannut tarpeeseen, sillä Valtakunnallisen työpajayhdistyksen (2017) tekemässä tutkimuksessa vain 3 % etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleista nuorista koki, että yhteistyöllä ei ollut ollut myönteisiä vaikutuksia. Kyselyyn vastanneista nuorista 94 % oli sitä mieltä, että he olivat kokeneet ainakin jonkin verran sosiaalista vahvistumista esimerkiksi itsetuntemuksen tai elämänhallinnan osalta.

Aineiston mukaan ne nuoret, joilla oli useampia elämänhallinnan haasteita, kokivat yhteistyön olleen heille hyvin merkityksellistä. Etsivän nuorisotyöntekijän tarjoama tuki vastasi heidän tarpeitaan ja työtä tehtiin nuorten ehdoilla ja tahdilla. Nuoret kokivat yhteistyöllä olleen suurta merkitystä sille, että heidän elämäntilanteensa oli nykyään vakaa. Etsivä nuorisotyö tarjoaa yksilöllistä tukea, jonka tavoitteena on edistää nuoren osallisuutta ja lisätä hyvinvointia tarjoamalla tälle ne palvelut, joihin hän on oikeutettu. Nuorta tuetaan prosessissa, jonka tavoitteena on nuoren itsenäistyminen ja kiinnittyminen yhteiskuntaan esimerkiksi työn tai opiskelun kautta. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 79.)

Nuorten syrjäytyminen esittäytyy aineistossa varsin haastavana käsitteenä. Termin määrittely on vaikeaa, mikä tulee vahvasti ilmi myös aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa (mm. Juhila 2014, 53–54; Juvonen 2015, 31–32; Seppälä 2011). Haastatteluissa syrjäytymisuhka näyttäytyy ulkopuolisuutena, hyvinvoinnin puutoksina ja nuoren lisääntyneenä välinpitämättömyytenä hyvinvoinnistaan. Myös nuoren oma kokemus syrjäytymisestä nähtiin merkityksellisenä tekijänä syrjäytymisen määrittelyssä. Valtioneuvoston (2003) mukaan nuorten syrjäytymisriskiä lisäävät muun muassa asuinpaikka, päihdeongelmat sekä perhe- ja kotiolot. Myös työmarkkinoiden murros haastaa nuorten hyvinvointia; työelämään sijoittuminen on haastavampaa kuin aiemmillä sukupolvilla (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b).

Etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä kerätyssä aineistossa korostui verkostojen merkitys. Haastateltujen työntekijöiden mukaan työntekijän on tärkeää tuntea viranomaistoimijoiden lisäksi myös tarjolla olevat kolmannen sektorin palvelut. Hyvällä palvelujärjestelmän tuntemuksella ja verkostoilla työntekijän on helpompi saattaa nuori tämän tarvitseman tuen piiriin. Aktiivinen yhteistyö eri tahojen kanssa mahdollistaa palveluiden nopeamman saatavuuden. Sekä yhteistyökumppaneiden että muiden etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa tehdään yhteistyötä yli kunta- ja läänirajojen. Etsivää nuorisotyötä tekevien ammatillinen verkostoituminen mahdollistaa keskustelun työtavoista- ja menetelmistä. Verkostoituminen tarjoaa myös ammatillista vertaistukea. (Bamming & Hilpinen, 2016, 32; Kaartinen-Koutaniemi 2012, 41; 55–57.)

Kehityskohteita kysyttäessä nuoret nimesivät vastauksissaan tiedottamisen. Haastatellut nuoret kokivat, ettei etsivän nuorisotyön tiedotus ollut kohdannut heitä ainakaan nuorille ominaisia väyliä pitkin. Nuorten kokemuksen mukaan etsivää nuorisotyötä ja sen monipuolisuutta tulisi tehdä tunnetummaksi nuorten keskuudessa. Myös Jonna Henriksson (2015, 72–73) oli havainnut saman ilmiön tutkiessaan etsivän nuorisotyön ja nuorten tarpeiden kohtaamista pro gradu -tutkielmassaan. Henriksson totesi tietämättömyyden olleen joskus esteenä jopa kontaktin syntymiselle, sillä nuoret pelkäsivät etsivän työn toimintamallin olevan sitouttava ja epäilivät sen hyödyllisyyttä. Kehityskohteita kysyttiin myös työntekijöiltä. Esiin nousi huoli rahoituksen epävarmuuden aiheuttamasta työmallin pysyvyydestä. Kahdessa haastattelussa haasteeksi koettiin yhtenäisten toimintamallien puute. Koska etsivällä nuorisotyöllä ei ole yhtenäistä työnkuvaa, työntekijät tekevät työn näköisekseen. Se on toisaalta rikkaus, toisaalta haaste, sillä kuntakohtaiset erot etsivän työn toteutuksen välillä voivat olla merkittäviä. Kaartinen-Koutaniemi (2012, 67) nimeää etsivän työn puitteiksi organisaation, työntekijän persoonan ja kohderyhmän. Hän toteaa edellä mainittujen määreiden ohjaavan työn toteutusta, mutta ne eivät määritä sitä täysin.

12 Pohdinta

12.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksellisen opinnäytetyön prosessissa eettisyys tulee eteen monessa eri vaiheessa, kuten tiedonhankinnassa ja -käytössä, tulosten julkistamisessa ja tutkijan rehellisyydessä. Jo yksin tiedonhankintaprosessissa eettisyys nousee esiin tutkimuslupien ja -aineiston hankinnassa, samoin kuin tutkimuksen merkityksessä tutkittavalle yhteisölle. Yksilöiden kannalta on pidettävä huoli siitä, ettei tutkimusta tehdessä loukata kenenkään ihmisarvoa tai aiheuteta muutoin haittaa. (Eskola & Suoranta 2008, 52–56, 210.) Tutkimuksen raportointivaiheessa eettisyyden tulee näkyä muun muassa huolellisessa tutkimustulosten ja -menetelmien raportoinnissa sekä riittävässä ja oikeellisissa lähdemerkinnöissä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 133).

Tutkimusta tehtäessä on mietittävä myös tulosten luotettavuutta. Tutkijan tulee selvittää itsellensä, miten tutkimuskohde on valikoitunut ja miten siihen on päädytty. On hyvä myös selkiyttää ajatuksiaan siitä, mitä tutkimuksella on tarkoitus selvittää. Tutkimuskohteen kirkastuttua tutkija pohtii, miten aineistoa lähdetään keräämään ja kuinka paljon sitä tarvitaan, jotta aineisto olisi kattava. Aineiston kattavuus käsittää koon lisäksi myös aineiston analyysin ja tulkinnan sekä lopullisen tutkimustekstin. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä aineisto on usein harkinnanvarainen ja on havaittu, ettei aineiston koolla ole varsinaisesti merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Keskeisempää on valita menetelmät ja lähestymistapa siten, että ne vastaavat tutkimustavoitteiden muodostamiin odotuksiin. Jos aineiston koosta halutaan kuitenkin päätellä jotain, voidaan puhua sen olevan riittävä silloin, kun aineisto saavuttaa saturaatiopisteen eli kylläänäytyy. Kylläänäytymisellä tarkoitetaan sitä, että aineisto ei tuota enää uutta tietoa. (Eskola & Suoranta 2008, 214–216.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuspohdintojen yhteydessä käytetään usein määrällisen tutkimuksen parissa kehitettyjä käsitteitä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta, reliabeli aineisto ei sisällä ristiriitaisuuksia. Validiteetti eli pätevyys voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäinen validiteetti kertoo tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määritteiden tasapainosta, ulkoinen puolestaan tulkintojen ja aineiston välisen suhteen pätevydestä. Validiteetti kertoo myös siitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä mitä luvattiin. (Eskola & Suoranta 2008, 212–213; Tuomi & Sarajärvi 2013, 136.)

Opinnäytetyöprosessiin kuului yhteistyö sekä toimeksiantajan että haastateltavien kanssa. Vilkan (2015, 47) mukaan ennen yhteistyön aloittamista on syytä kirjoittaa yhteistyötä selventävät toimeksianto- tai suostumussopimukset, joilla voidaan selventää prosessissa mukana olevien osapuolten velvollisuudet, vastuut ja oikeudet. Toimeksiantosopimus Nuortenpaja Apajan kanssa allekirjoitettiin lokakuussa 2016 ja haastatteluun osallistuneet allekirjoittivat suostumuslomakkeet ennen haastattelun alkua.

Opinnäytetyön aineistoa hankittaessa haastattelin etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleita nuoria. Nuorilla oli taustallaan rankkojakin kokemuksia, joita he käsittelivät haastattelujen aikana. Vaikeiden kokemusten muisteleminen voi tuoda mieleen epämieluisia muistoja, joten haastateltavan nuoren havainnointi haastattelun aikana oli tärkeää. Kukaan haastatelluista ei vaikuttanut kokevan haastattelua ahdistavana, vaan kaikki puhuivat asiasta avoimesti. Jos joku olisi kuitenkin silminnähdessä ahdistunut, haastattelu olisi pitänyt keskeyttää ja varmistaa, että nuori voi tarvittaessa purkaa pahan olonsa esimerkiksi jonkun läheisen kanssa.

Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu keskeisesti kaksi käsitettä, anonymiteetti ja luottamuksellisuus. Anonymiteetillä tarkoitetaan sitä, ettei haastateltavia pystytä identifioimaan tutkimustulosten perusteella, eli heidän henkilöllisyytensä pystytään pitämään salassa. Luottamuksellisuus tarkoittaa sitä, ettei tutkija saata tahallisesti tai tahattomasti haastateltavan henkilökohtaisia tietoja ulkopuolisille. Sekä luottamuksellisuuden että anonymiteetin kohdalla on kuitenkin muistettava, ettei tutkijan tule luvata jotain, mitä hän ei pysty pitämään. (Eskola & Suoranta 2008, 56–58; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Pysin turvaamaan haastateltavien anonymiteetin muun muassa kuvaamalla haastatteluun osallistuneiden taustatietoja (mm. asuinkunta, koulutus) ylimalkaisesti, jolloin yksilön identifioiminen on haastavampaa. Litteroiduissa tiedostoissa ei lukenut haastateltujen henkilötietoja, vaan ne oli nimetty haastattelupäivämäärän mukaan. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki tallenteet ja tiedostot hävitettiin.

12.2 Oppimiskokemukset

Mielenkiintoni etsivää nuorisotyötä kohtaan heräsi sosionomiopintojen aiemmassa vaiheessa, kirjoitettuani ammatillisen artikkelin etsivän nuorisotyön nykytilasta. Aihe on edelleen varsin ajankohtainen, koska etsivä nuorisotyö on mukana muun muassa Sipilän hallituksen kuudennen kärkihankkeen, yhteisötakuun toteutuksessa (Valtioneuvosto 2016b).

Opinnäytetyöprosessi (liite 8) pääsi kunnolla alkuun syksyllä 2016, ja työ valmistui noin puoli vuotta prosessin aloittamisen jälkeen. Prosessin kuluessa koin sekä onnistumisia että orastavaa epätoivoa. Teoriaan syventyminen oli sinällään helppoa, olihan teorian omaksumista opiskeltu jo liki kolme vuotta. Haastavaa oli kuitenkin teoratiedon rajaaminen, etenkin opinnäytetyön loppuvaiheessa. Viime metreillä löysin useita hyviä lähteitä ja useita sivujuonteita, joita olisin halunnut seurata. Muun muassa kannustinloukkujen purkamisen ja nuorten työllistymistä tukevat mallit houkuttivat perehtymään itseensä. Etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleiden nuorten löytäminen haastatteluun oli yllättävän vaikeaa, mutta nuorten avoimuus haastattelutilanteessa yllätti vielä enemmän. Puolivuotisen rupeaman aikana kaikista haastavin työvaihe oli aineiston analysointi, jonka käsitteellistäminen haastoi minua viime metreille asti. Lohtua epätietoiseen tilanteeseen toi Eskolan & Suorannan (2008, 162) huomio siitä, että analyysi on usein laadullisen tutkimuksen vaikean osa ja tutkija on usein hukassa aloitellessaan aineiston analyysiä.

12.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, kuinka syrjäytymisuhan alla olevaa nuorta voidaan tukea etsivän nuorisotyön keinoin ja mitä merkitystä yhteistyöllä on nuorille ollut. Nuorten haastatteluissa kävi ilmi, että heidän mielestään nuoret eivät tiedä etsivästä nuorisotyöstä tarpeeksi. Työntekijät itse kokivat, että työstä tiedotetaan ja tunnettavuutta lisätään esimerkiksi kouluvierailuilla. Olisi kiinnostavaa tietää, mitä tiedotusväylää pitkin sana etsivästä nuorisotyöstä ja toiminnan moninaisuudesta kulkeutuisi nuorille siten, että se kohtaisi koko kohderyhmän.

Pitkittäistutkimus etsivän nuorisotyön vaikuttavuudesta olisi myös mielenkiintoinen. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, miten kontakti etsivän nuorisotyöntekijän kanssa on vaikuttanut yksilön elämään vaikka kymmenen vuoden päästä. Tutkimuksessa voisi olla mukana verrokkiryhmä, joka on kieltäytynyt yhteistyöstä etsivän kanssa. Tutkimuksen avulla voitaisiin selkiyttää

etsivän nuorisotyön vaikutusta nuoren elinkaareen nuoruutta seuraavissa elämänvaiheissa.

Opinnäytetyötä tehtäessä kävi ilmi se, kuinka haasteellista nuorten saaminen haastateltaviksi on. Olisi mielenkiintoista selvittää, mikä saa nuoren kieltäytymään haastattelusta, mahdollisuudesta puhua kokemuksistaan. Puhumalla kokemuksistaan nuori voisi tuoda esiin omia mielipiteitään ja mahdollisesti vaikuttaa ympäristöönsä. Mitä nuorten passiivisuuden taustalta löytyy, johtuuko omaehtoinen vaikeneminen siitä, että kipeät asiat ovat vielä liian lähellä, vai kokevatko nuoret vieraiden kysymykset liian tungettelevina.

Lähteet

- Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Aho, S. 2005. Minä. Teoksessa Laine, K. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava. 20–58.
- Allianssi ry. 2016. Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä 2016. Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/5195/> 7.11.2016.
- Bamming, R. & Hilpinen, M. 2016. Etsivä nuorisotyö 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:28. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75400/okm28.pdf?sequence=1> 4.2.2017.
- Degerstedt, K. 2016. Tilastokeskus. Tilastokirjaston tietopalvelu. Chat-kysymys nuorten määrästä Suomessa. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html> 8.11.2016.
- EACEA. 2013. Youth Social Exclusion and Lessons from Youth Work. Euroopan komissio. <http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/eurydice-study-social-exclusion-2013.pdf> 13.3.2017.
- Engblom, P. 2014. Nuoruusiän kehitys ja sen tukeminen. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. http://www.yths.fi/filebank/665-Engblom_P_Nuoruunian_kehitys.pdf 30.1.2017.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. <https://www.ellibslibrary.com/tietopalvelu.karelia.fi/reader/9789517685047> Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. 27–44.
- Hallituksen esitys 111/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi. Eduskunta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_111+2016.aspx 31.10.2016.
- Harkko, J. & Tuusa, M. 2014. Vahvat ja yksilölliset tukipalvelut nuorille yhdeltä luukulta. Kuntoutus 37 (1), 53–61.
- Henriksson, J. 2015. ”NE EI OO VAAN TÖISSÄ, NE OIKEESTI VÄLITTÄÄ MEISTÄ” – Etsivän nuorisotyön ja nuorten tarpeiden kohtaaminen syrjäytymisen kontekstissa Lempäälässä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96979/GRADU-1429793489.pdf?sequence=1> 2.10.2016.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Tutkimuksia 123.
- Hietaniemi, E. 2001. Asiakas verkoston keskipisteenä: Hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ja syrjinnän ehkäisemiseen ESR-hankkeissa.

- Euroopan sosiaalirahasto 2000-2006. ESR-hyvät käytännöt -sarja. 5. Työministeriö.
http://www.rakennerahastot.fi/vanhat_sivut/rakennerahastot/tiedostot/esr_julkaisut_2000_2006/05_asiakas_verkoston_keskipisteena.pdf
 25.10.2016.
- Hirsjärvi, S. 2005. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 114–157.
- Hirsjärvi, S. 2007. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 119–162.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huhtajärvi, P. 2008. Ammatillinen etsivä työ. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 446–457.
- Hämäläinen, J. 2010. Nuorisossa Itä-Suomen tulevaisuus. Teoksessa Leinonen, M. (toim.) Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnista Itä-Suomessa. Itä-Suomen yliopisto. Mikkelin ammattikorkeakoulu - Juvenia osaamiskeskittymä.
www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/amkwwwstructure/21790_Puheenvuorojanuortenhyvinvoinnistajulkaisu.pdf 24.10.2016. 31–44.
- Juhila, K. 2014. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juvonen, T. 2009. Kontrollin ulottuvuuksia nuorten kanssa tehtävässä etsivässä työssä. Teoksessa Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Raitakari, S. & Virokangas, E. (toim.) Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 155–180.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 165. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kaartinen-Koutaniemi, J. 2012. (toim.) Etsivässä työssä. Kauan sä aiot olla siinä. Etsivän työn lyhyt historia. Helsinki: Nuorten Keskus – LK-kirjat.
- Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S. & Räikkönen, K. 2013. Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Reivin, J. & Vähäkylä, E. (toim.) Helsinki: Gaudeamus Oy. 23–36.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylä.
- Karvonen, S. & Kestilä, L. 2014. Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 160–179.
- Kestilä, L., Heino, T. & Solantaus, T. 2011. Nuorten syrjäytyminen – epäsuotuisia polkuja aikuisuuteen. Haaste 16 (1).
<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12011/nuortensyrjatyminen-epasuotuisiapolkujaikuisuuteen.html> 13.3.2017.

- Kivimäki, J. 2016. Nuoruus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/nuoruus> 8.11.2016.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 68–84.
- Komonen, K. 2013. Mistä syrjäytymisessä on kysymys? Syrjäytyminen käsitteenä ja puheena. Teoksessa Ronkainen, J. & Punamäki, M. (toim.) Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports 78.
http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21797_Nuoret_ja_syrjautyminen_Ita-Suomessa.pdf 20.10.2016. 15–33.
- Kuntalaki. 410/2015.
- Kuntoutussäätiö. 2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa, tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf 28.10.2016.
- Kuntoutussäätiö. 2014. Faktoja nuorisotakuusta. Työ- ja elinkeinoministeriö.
http://www.nuorisotakuu.fi/files/39418/Faktoja_nuorisotakuusta_huhtikuu_2014.pdf 28.10.2016.
- Laine, T. 2015. Miten kokemuksia voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 29–51.
- Lastensuojelulaki 2007/417.
- Laukkanen, E. 2010. Nuorten hyvinvoinnin tila Itä-Suomessa. Teoksessa Leinonen, M. (toim.) Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnista Itä-Suomessa. Itä-Suomen yliopisto. Mikkelin ammattikorkeakoulu - Juvenia osaamiskeskittymä.
www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21790_Puheenvuorojanuortenhyvinvoinnistajulkaisu.pdf 24.10.2016. 15–20.
- Leemann, L. & Hämäläinen, M-R. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokra. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.thl.fi/documents/10531/1787240/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/8bc8490c-c2e2-4ad5-ada8-0ce8df65435e 26.10.2016.
- Lehtonen, O. & Kallunki, V. 2013. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 21 (2), 128–143.
- Marttunen, M., Haravuori, H. & Santalahti, P. 2014. Lasten ja nuorten mielenterveys ja syrjäytyminen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 51 (3), 143–145.
- Myllyniemi, S. 2014. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Nuorisosiainneuvottelukunnan julkaisuja nro 51.
<https://tietoanuorista.fi/wp->

- content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf
8.2.2017.
- Myllyniemi, S. 2015a. Johdanto. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Nuorisosiainneuvottelukunnan julkaisuja nro 51. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf 5–10. 22.1.2017.
- Myllyniemi, S. 2015b. Kyselyn toteutus ja sen taustamuuttajat. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Nuorisosiainneuvottelukunnan julkaisuja nro 51. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf 13–28. 22.1.2017.
- Myllyniemi, S. 2015c. Tyytyväisyys. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Nuorisosiainneuvottelukunnan julkaisuja nro 51. https://issuu.com/tietoanuorista/docs/nuorisobarometri_2014_web 91–102. 31.1.2017.
- Myrskylä, P. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi no 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf> 9.11.2016.
- Nivala, E. & Saastamoinen, M. 2010. Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 8–28.
- Nuorisolaki 2006/72.
Nuorisolaki 2016/1285.
- Nuorisotakuu. 2016. Tietoa nuorisotakuusta. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://nuorisotakuu.fi/tietoa_takuusta 28.10.2016.
- Nuortenpaja Apaja. 2016a. Nuortenpaja Apaja Nurmes. <http://palvelut.muikkumedia.fi/nuortenkulma/etusivu/nuortenpaja-apaja-nurmes> 6.11.2016.
- Nuortenpaja Apaja. 2016b. Etsivä nuorisotyö. <http://palvelut.muikkumedia.fi/nuortenkulma/etusivu/etsiva-nuorisotyö> 6.11.2016.
- Nurmi, J-E. 2008. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY: Helsinki. 256–271.
- Nuutinen, T. Ihmiskäsitykset. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. <https://leenacalveley.files.wordpress.com/2014/05/ihmiskc3a4sitykset-pdf.pdf> 13.10.2016.
- Nuva ry. 2017. Mikä nuorisovaltuusto? Suomen nuorisovaltuustojen liitto ry. <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto/> 22.1.2017.
- Oljemark, J. 2013. Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 21 (1), 59–67.
- Opetushallitus. 2010. Joustava perusopetus – taustaa ja perusteita. Opetushallitus.

- http://www.oph.fi/download/127069_Jopo_taista_ja_perusteet_9_9_2010.pdf 29.10.2016.
- Opetusministeriö. 2009. Nuorta ei jätetä - Puhalletaan yhteen hiileen. Moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisääteistämistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5. [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr5.pdf?lang=](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr5.pdf?lang=fi) 26.10.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Nuorisolain uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:16. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/tr16.pdf> 27.10.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016a. Etsivä nuorisotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö/index.html?lang=fi 11.10.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016b. Nuorten työpajat. Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/?lang=fi 6.11.2016.
- Perusopetuslaki 1998/628.
- Pietikäinen, R. 2007. Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventaari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 13. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/inventaari.pdf> 19.10.2016.
- Pro-tukipiste. 2016. Pro-tukipisteen historia toimipaikoittain. <http://pro-tukipiste.fi/pro-tukipiste/historia/> 20.09.2016.
- Puuronen, A. 2014. Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 144. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Ronkainen, J. 2013. Nuorten syrjäytyminen - kuka puhuu, kenen äänellä ja mistä pitäisi puhua? Teoksessa Ronkainen, J. & Punamäki, M. (toim.) Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports 78. http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21797_Nuoret_ja_syrjaytyminen_Ita-Suomessa.pdf 20.10.2016. 1–14.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html 22.9.2016
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Litterointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html 2.10.2016.
- Seppälä, U. 2011. Syrjäytymisen syyt ja seuraukset Suomessa. Helsingin yliopisto.

- http://www.kiipula.fi/easydata/customers/kiipula/files/kuntoutuspalvelut/seminaari_17-02-2011/syrjaytymisen_syyt_ja_seuraukset.pdf 26.9.2016.
- Sisäasiainministeriö. 2007. Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn avaimet. Sisäasiainministeriön julkaisuja 45/2007. <http://www.intermin.fi/julkaisu/452007?docID=25160> 20.10.2016.
- Socca. 2017a. Mikä on Praksis? Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. <http://www.socca.fi/praksis> 22.1.2017.
- Socca. 2017b. Tutkimustietopankki ylisukupolvisista ilmiöistä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.socca.fi/praksis/tutkimustietopankki_ylisukupolvisista_ilmioista 22.1.2017.
- Sorvoja, L. 2009. Palkkatyö onnen tuo? Tutkimus alle 25-vuotiaiden kouluttamattomien nuorten identiteetistä, arjesta ja suhteesta viranomaisiin. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön maisteriohjelma. Pro gradu -tutkielma. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20042/URN_NBN_fi_jyu-200904281517.pdf?sequence=1 7.1.2017.
- Suokas, N. 2011. Ennaltaehkäisevä nuorisotyö ja nuoren syrjäytyminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/36538/Suokas_Niina.pdf?sequence=1 1.10.2016.
- Suurpää, L. 2016. Nuoruuden kiistelty arvo. Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä 2016. Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/5195/> 7.11.2016. 10–11.
- Stengård, E., Appelqvist-Schmidlechner, K., Upanne, M., Haarakangas, T., Parkkola, K. & Henriksson, M. 2008. Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Nuorten miesten psykososiaalisen tukiohjelman vaikuttavuus ja hyöty. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 176. https://www.thl.fi/documents/10531/120098/aikalisa_tukiohjelman_vaikuttavuus.pdf 25.10.2016.
- Svensson, N. 2003. Outreach work with young people, young drug users and young people at risk. Council of Europe. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1302697&Site=COE&direct=true> 20.9.2016.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Nuorten syrjäytyminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen 26.9.2016.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijat 1.10.2016
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016c. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus 1.10.2016.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016d. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta_20.10.2016.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu. TEM-raportteja 8/2012.
http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-_raportti.pdf 1.2.2017.
- Vaarama, M., Mukkila, S. & Hannikainen-Ingman, K. 2014. Suomalaisten elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 20–39.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys. 2017. Keskeisiä Sovari-tuloksia etsivästä nuorisotyöstä vuodelta 2016.
<http://www.tpy.fi/kehittaminen/laadullinen-mittaristo/keskeisia-sovari-tuloksia-etsivasta-nuorisotyosta-vuodelta-2016/> 4.2.2017.
- Valtioneuvosto. 2013. Köyhyyden ja sosiaalinen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23. Sosiaali- ja terveysministeriö.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72388/TRM_200323.pdf?sequence=1 19.10.2016.
- Valtioneuvosto. 2016a. Hallitusohjelman toteutus. Osaaminen ja koulutus. Kärkihanke 6: Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/osaaminen/karkihanke6> 29.10.2016.
- Valtioneuvosto. 2016b. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015–2019. Päivitys 2016. Hallituksen julkaisusarja 2 / 2016. Valtioneuvoston kanslia.
<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi+2015%E2%80%932019%2C+p%C3%A4ivitys+2016/305dcb6c-c9f8-4aca-bbbb-1018cd7a1fd8> 11.10.2016
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007.
https://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf 27.10.2016.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus: Jyväskylä.

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	Nuoris- ja matkailukeskus Hyväntie Oy
Organisaation nimi:	Nuortensija Apaja
Toimeksiantajan edustaja:	Paula Timonen
Osoite:	Kirkkokatu 18, 2krs., 75300 NURMES
Puhelinnumero:	040-8389247
Sähköposti:	Paula.timonen@nurmes.fi

Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	sovia-alan k.
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1402007 Anni Piironen
Puhelinnumero:	050 4494976
Sähköposti:	anni.v.piironen@edu.karelia.fi

Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Opinnäytetyö: Etlivän nuorisotyön 100k:n muuten sijaintipäivien tutkimuksellinen
Toteutusmuoto	tutkimuksellinen
Aikataulu	21.10.2016 - 31.5.2017
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	-

okl. 10/11/2016

Toimeksiantajan sitoumukset	
- kartoittaa haastateltavia, olla mukana prosessissa.	

Opiskelijan sitoumukset	
sitoutuu toimimaan opinnäytetyön ohjeiden ja eettisten periaatteiden mukaisesti	

Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Riitta Dahlmas & Sari Johansson

Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	

Allekirjoitukset	
Päiväys	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys
21.10.2016	Anni Piironen
Päiväys	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys
21.10.2016	Paula Timonen Paula Timonen
Päiväys	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys
4.11.2016	Riitta Dahlmas Sari Johansson

RIITTA DAHLMAS

SARI JOHANSSON

Haastattelusopimus

Kohde

Haastattelun taustalla on opinnäytetyö, joka tehdään osana sosionomi-opintoja Karelia-ammattikorkeakouluun. Opinnäytetyö kulkee tällä hetkellä työnimellä *Etsivä nuorisotyö ja nuorten syrjäytyminen*.

Tarkoitus

Haastattelun tarkoituksena on kerätä nuorisotyön ammattilaisilta tietoa etsivän nuorisotyön nykytilasta ja sen hyödynnettävyydestä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Nuorten osalta on tarkoitus kerätä kokemuksia etsivän nuorisotyön merkityksestä.

Toteutus

Haastattelu tehdään teemahaastatteluna. Haastattelu äänitetään tallentimella.

Aineisto

Saatu aineistoa hyödynnetään opinnäytetyön loppuunsaattamisessa. Kun aineistoa ei enää tarvita opinnäytetyön tekemiseen, aineisto ja kaikki siitä olemassa olevat kopiot (sekä ääni- että paperiversiot) tuhoetaan.

paikka ja päivämäärä

haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

haastattelijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Saatekirje

Hei,

olen kolmannen vuoden sosionomi-opiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni aiheesta etsivä nuorisotyö ja nuorten syrjäytyminen. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nuortenpaja Apaja Nurmeksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten nuoret ovat kokeneet yhteistyön etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja mitä merkitystä yhteistyöllä on heille ollut. Työn tavoitteena on myös saada vastaus siihen, kuinka etsivän työn avulla voidaan tukea syrjäytymisuhan alla eläviä nuoria.

Kyseessä on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tavoitteeni on löytää teemahaastatteluun 3–4 etsivää nuorisotyöntekijää ja saman verran nuoria, jotka ovat tehneet yhteistyötä etsivän kanssa. Nuorten kohdalla tavoite olisi löytää sellaisia nuoria, jotka ovat jo ”siirtyneet eteenpäin”, eli suhde etsivään ei ole enää niin vahva, vaan nuori olisi päässyt jo mukaan esimerkiksi pajatoimintaan, opintoihin, työelämään tms.

Olisiko teillä halukkuutta osallistua opinnäytetyön tekemiseen osallistumalla teemahaastatteluun? Tai tuleeko mieleen joku nuori, joka voisi olla halukas tuomaan esiin omia kokemuksiaan ja näkemyksiään? Haastattelut on tarkoitus toteuttaa yhdessä sovittuna ajankohtana marras-joulukuussa 2016, sopivien haastateltavien löydyttyä. Haastattelut voidaan toteuttaa yksin, pareina tai pienissä ryhmissä.

Haastattelurunko sähköpostin liitteenä.

ystävällisin terveisin
Anni Piironen
sosionomi-opiskelija
Karelia-ammattikorkeakoulu
anni.v.piironen@edu.karelia.fi
050 *** ****

Haastattelurunko työntekijät

Teema 1: Taustatiedot

- koulutus
- työkokemus
- ikä
- miten kauan tehnyt etsivää työtä
- kuka etsivää työtä tuottaa (kunta / kolmas sektori / ?)

Teema 2: Etsivän nuorisotyöntekijän suhde nuoreen

- Mitä toimintamalleja / -menetelmiä etsivä käyttää yhteyden muodostamiseksi?
- Onko kontaktin saaminen nuoreen helppoa?
- Mitä vaatii luottamuksellisen suhteen syntyminen nuoren ja työntekijän välille?
- Aiheuttaako suhteen luottamuksellisuus haasteita sille, että nuori saadaan hänen tarvitsemansa avun / tuen piiriin?
- Aiheuttaako suhteen vapaaehtoisuus haasteita sille, että nuori saadaan hänen tarvitsemansa avun / tuen piiriin?

Teema 3: Nuoret yhteiskunnassa

- Onko nuorissa / nuorten elinoloissa tapahtunut havaittavissa olevia muutoksia sinä aikana, kun olet tehnyt tätä työtä (tai työtä nuorten parissa)?
 - Minkälaisia muutokset ovat olleet?
 - Vastaako yhteiskunta / palvelujärjestelmä nuorten tarpeisiin?
 - Muuttuuko yhteiskunnan tarjoama tuki riittävän nopeasti vastaamaan nuorten muuttuneita palvelutarpeita?

Teema 4: Nuorten syrjäytyminen

- Mitä on syrjäytyminen?
 - Mitä termillä tarkoitetaan?
- Miten määrittelisit käsitteen
 - syrjäytymisuhan alla oleva nuori?
 - syrjäytynyt nuori?
- Miten syrjäytymisuhan alla olevaa tai jo syrjäytynyttä nuorta voidaan tukea etsivän työn avulla?
 - Mitä keinoja etsivällä työllä on käytettävissä?
 - Ovatko käytettävissä olevat keinot riittäviä?
 - Ovatko käytettävissä olevat resurssit riittäviä?

Teema 5: Etsivä työ tänään ja tulevaisuudessa

- Mitä ominaisuuksia etsivältä nuorisotyöntekijältä edellytetään?
- Mitkä etsivän työn käyttämät toimintamallit ovat hyviä?
- Mitkä asiat kaipaivat parannusta?
- Miten haluaisit uudistaa etsivää työtä?

Vapaa sana

- Haluatko lisätä vielä jotain?

Haastattelurunko nuoret

Teema 1: perustiedot

- ikä
- koulutus
- työ
- tämänhetkinen tilanne

Teema 2: Kokemukset etsivästä nuorisotyöstä

- Ohjautuminen asiakkaaksi
 - Miten ja missä ensimmäinen kontakti etsivän kanssa tapahtui?
 - Kuka teki aloitteen (nuori itse, vanhemmat, etsivä..)
 - Mitä ajatuksia/tuntemuksia ensimmäinen yhteydenotto herätti?
- Yhteistyö etsivän kanssa
 - Alkoiko yhteistyö ensimmäisestä kontaktista vai vaatiiko suhteen syntyminen useamman yhteydenoton?
 - Minkälainen elämäntilanne oli, kun etsivä otti kontaktia?
 - koulu / työ
 - sosiaaliset suhteet; kaverit, perhe
- Ennakkokäsitykset etsivästä nuorisotyöstä
 - Oliko nuori kuullut etsivästä nuorisotyöstä ennen yhteistyön alkua? Mitä?
 - Mitä kautta on saanut tietoa?
 - Pitikö mahdollinen ennakkokäsitys etsivästä nuorisotyöstä paikkaansa?
- Suhtautuminen etsivään työhön
 - Oliko nuori motivoitunut yhteistyöhön etsivän kanssa?
 - Mitä tavoitteita hän yhteistyölle asetti?
 - Kohtasivatko nuoren ja etsivän työntekijän odotukset?
 - Kertoiko nuori avoimesti tarpeistaan?
 - Kokiko nuori suhteen luottamukselliseksi?

Teema 3: Nuorten antamat merkitykset etsivälle nuorisotyölle

- Yhteistyö etsivän nuorisotyöntekijän kanssa
 - Minkälaisissa asioissa yhteistyötä etsivän kanssa on tehty?
 - Minkälaisiin asioihin nuori on tarvinnut apua / tukea?
 - Kokeeko nuori saaneensa tarvitsemaansa apua / tukea?
 - Jos ei koe saaneensa riittävästi tukea, niin mihin pitäisi panostaa?
- Kokeeko nuori tulleen kuulluksi yhteistyön aikana?
 - Oliko nuorella mahdollisuuksia vaikuttaa
 - yhteistyöhön?
 - toteutuneisiin toimenpiteisiin?
- Etsivän kontaktin merkitys nuoreen / elämäntilanteeseen nyt
 - Oliko etsivän yhteydenotolla merkitystä? Mitä?
 - Missä nuori olisi nyt, jos yhteydenottoa ei olisi tullut?

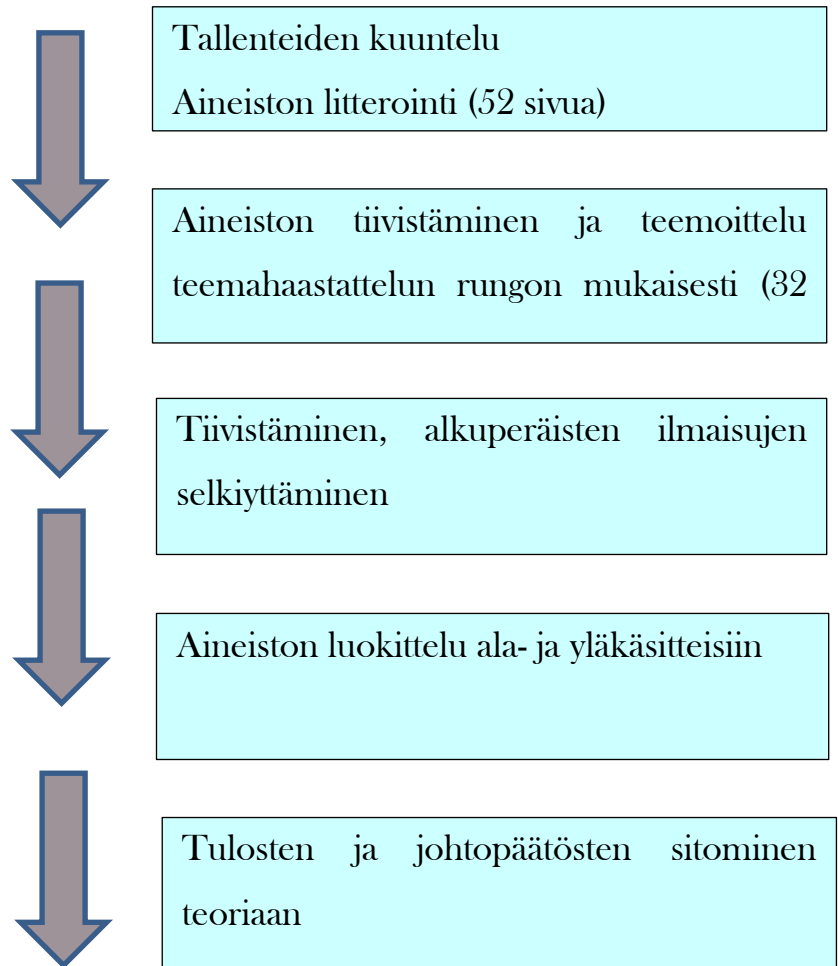
Teema 4: Kehittämisideat etsivään nuorisotyöhön

- Mitkä etsivän työn käyttämät toimintamallit ovat toimivia?
- Mitkä etsivän työn käyttämät toimintamallit eivät toimi / vastaa tarpeita?
- Miten haluaisit uudistaa etsivää työtä?

Vapaa sana

- Haluatko lisätä vielä jotain?

Aineiston analyysipolku

Esimerkki analyysistä

alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	alakäsite	yläkäsite
Taloudellisia ongelmia on minusta aika paljon ja kyllä niitä on minusta enenevässä määrin, ihan perheiden ja nuorten, ja sitten se näkyy nuorissa jos vanhemmilla ei ole töitä. Että kyllä minusta ne taloudelliset haasteet on aika kovia. Opiskelu varsinkin on joillekin tosi vaikeaa sen takia, että ei oo niinku taloudellisia resursseja minkäänlaisia.	Nuorten ja perheiden taloudelliset ongelmat ovat lisääntyneet, luo paineita opiskelulle.	Elintaso	Nuorten elinolot
Opiskelupaikkojahan ei oo samalla lailla joka paikkakunnalla ja työpaikkoja ei oo samalla lailla joka paikkakunnalla ja palvelujärjestelmässähän on ollu paljon näitä muutoksia. Että en tiä sitten, eihän nämä palvelujärjestelmät niinku nuorten tarpeisiin sillä lailla vastaa jos ne on yksilöllisiä ne tarpeet niin eihän nämä oo sillä lailla yksilöllisiä nämä järjestelmät.	Opiskelu- ja työpaikkojen epätasainen jakautuminen, palvelujärjestelmän haaste vastata nuorten yksilöllisiin tarpeisiin.	Työ- ja koulutusmahdollisuudet / haasteet	Nuorten elinolot
Ei varmaan ja aina kun puhutaan nuorista niin aina aikuiset on jälessä. Myö ollaan aika herkästi se kuukaus tai vuos et missä nuoret menee niin jälessä. Ja se, että byrokratian ratas on kunnallissektorilla aika, aika niin kun pitkä.	Yhteiskunta ei useinkaan voi vastata nuorten tarpeisiin, tai yhteiskunnan tuki on ainakin auttamatta jäljessä. Yhteiskunnan luomat palvelut eivät muutu riittävän nopeasti.	Nuorten palvelutarpeet	Nuorten elinolot

Opinnäytetyön prosessikaavio

